

Obrazovanje za demokratiju i ljudska prava Knjiga IV

Učestvovati u demokratiji

Priručnik za učenike

Radni listovi za učenike

- 1.1 Koje odluke su me učinile osobom kakva sam danas – ko ih je donio?
- 1.2 Tri mogućnosti koje oblikuju našu budućnost
- 1.3 Moji kriterijumi za izbor zanimanja
- 1.4 Upitnik: uvid u zanimanje

- 2.1 Pojam dileme
- 2.2 Instrument za analizu i rješavanje dilema
- 2.3 Kakvu bi odluku donio? Primjeri suočavanja s dilemom
- 2.4 Evidencijski list rasprave o načinu rješavanja dileme
- 2.5 Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (10. decembar 1948.)
- 2.6 Konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (izmijenjena Protokolom br. 11 s Protokolima br. 1, 4, 6 (izvaci) (Evropska konvencija o ljudskim pravima) (4. decembar 1950.)

- 3.1 Plan za jedinicu 3 „Različitost i pluralizam”
- 3.2 Učestvovati u demokratiji – osnovna pravila i principi
- 3.3 Osnivanje političke stranke
- 3.4 Kako demokratski politički sistem rješava različitost i pluralizam?
- 3.5 Pojam zajedničkog dobra: zaštitni znak demokratije i diktature
- 3.6 Karta društvenih sukoba i političkih stranaka

- 4.1 Primjer: sukob u ribarskoj zajednici
- 4.2 Model ciljeva održivosti
- 4.3 Primjena modela održivosti na igru ribolova: kako možemo „uloviti što više ribe“?
- 4.4 Koja je optimalna ravnoteža između riblje reprodukcije i ulova?

- 5.1 Priprema za skupštinu o sistemu pravila
- 5.2 Osnovna pitanja o kojima treba voditi računa kod institucionalnog uređenja
- 5.3 Upoređivanje sistema pravila
- 5.4 Proceduralna pravila za skupštinu – nacrt
- 5.5 Sažetak: šta možemo naučiti igrajući ove igre?
- 5.6 Povratne informacije za jedinicu 4 i 5

- 6.1 Model političkog ciklusa: politika kao proces rješavanja problema u zajednici
- 6.2 Politički ciklus – instrument za praćenje i razumijevanje procesa političkog odlučivanja

Učestvovati u demokratiji

6.3 Povratne informacije za jedinicu „Vlast i politika”

- 7.1 Je li vladavina većine nepravedna za manjinu? Primjer.
- 7.2 Kako demokratije brinu o zaštiti manjina?
- 7.3 Zadatak: pisanje nacrt statuta za sportski klub
- 7.4 Evidencija grupnih izlaganja: nacrt statuta za mikrozajednicu

8.1 Predlozi tema za raspravu

- 8.2 Pravila vođenja rasprave
- 8.3 Obrazac za debatne timove
- 8.4 Obrazac za predsjedavajuće
- 8.5 Evidencijski obrazac za slušaoce
- 8.6 Radni listić za one koji pišu vijesti

9.1 Izrada zidnih novina - izbor

- 9.2 Savjeti za izradu zidnih novina
- 9.3 Savjeti za pisanje dobre novinarske priče

Radni list za učenike 1.1

Koje odluke su me učinile osobom koja sam danas – i ko ih je donio?

Kako koristiti ovu tabelu: razmisli o važnim odlukama koje su od tebe učinile osobu kakva jesi. Zabilježi svoje odluke u gornju polovinu tabele, a odluke drugih u donju polovinu tabele. Ako misliš da je neka odluka posebno važna, označi je.

<p>Moji izbori</p> <hr style="border-top: 1px dashed black;"/>	<p>Izbori drugih ljudi</p> <p style="text-align: center;">Rođenje Vremenski tok Sadašnjost</p>
---	--

Radni list za učenike 1.2

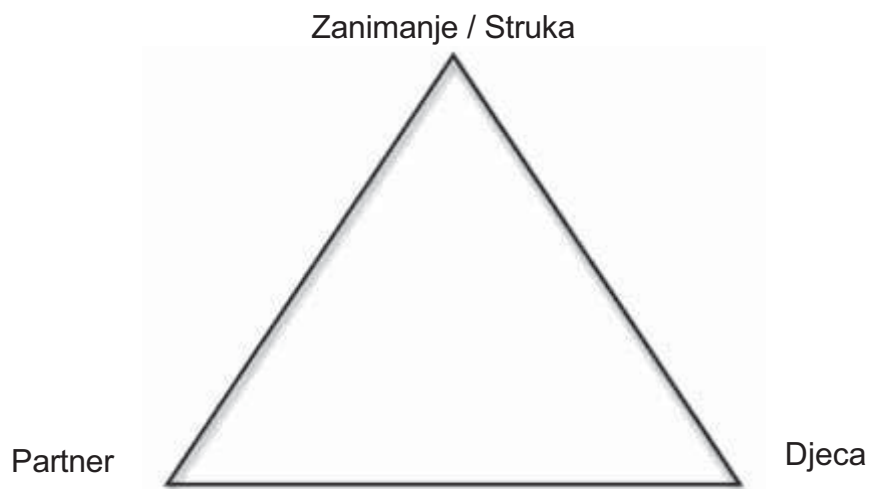
Tri mogućnosti koje oblikuju našu budućnost

1. Koje nam mogućnosti nude ljudska prava?

„Svako ima pravo na slobodu ...” (ECHR (1950), član 5.)

“Svako treba da ima mogućnost da zarađuje za svoj život slobodno izabranim radom.” (Evropska socijalna povelja (1996), Dio I, t. 1.)

„Punoljetni muškarci i žene imaju pravo na sklapanje braka i osnivanje porodice bez ikakvih ograničenja u pogledu rase, nacionalnosti ili vjere...” (Univerzalna deklaracija (1948), član 16. (1))

2. Koje mogućnosti biram? Koje mogućnosti su izabrali moji roditelji?

Mogućnosti za našu budućnost		Moj izbor	Majčin izbor	Očev izbor
Sve tri	Partnerstvo, djeca i zanimanje			
Dvije od tri	Partnerstvo i djeca			
	Partnerstvo i zanimanje			
	Zanimanje i djeca			
Jedna od tri	Partnerstvo			
	Zanimanje			
	Djeca			

Radni list za učenike 1.3

Moji kriterijumi za izbor zanimanja

1. Ako si već izabrao/izabrala zanimanje, navedi razloge:

Zanimanje po mom izboru	Glavni razlozi za izbor tog zanimanja	Prigovori tom zanimanju (ako postoje)

2. Prihvatanje ili odbijanje ponuda za zapošljavanje (simulacija tržišta radnih mjesta)

Ponuda za posao	Razlozi prihvatanja ponude	Razlozi odbijanja ponude

Radni list za učenike 1.4

Upitnik: uvid u zanimanje

Ovaj upitnik može poslužiti kao polazište kada se pripremaš za projekat uvida u neko zanimanje. Prilagodi ga ili proširi ako smatraš da je potrebno. Ako namjeravaš da pišeš izvještaj koji ćeš staviti u svoj portfolio, na primjer, osnovna pitanja mogu da posluže kao smjernice za sastavljanje sadržaja.

Upitnik je najbolji instrument pomoću kojeg se može dobiti jasno strukturisan i iscrpan opis nekog zanimanja. Dnevnik je prikladniji ako želiš da zabilježiš svoja lična iskustva i osjećaje dok radiš neki posao, npr. tokom pripravničkog staža.

1. Radno mjesto

- S kim saraduješ? Ko zavisi od tvoga posla? Od čijeg posla ti zavisiš?
- Je li tvoje radno mjesto tipično za to zanimanje/kategoriju zanimanja?
- ...

2. Lična odgovornost i uslovi rada

- Koji je tvoj položaj u tom preduzeću/kancelariji... ?
- U kojoj mjeri odlučuješ o tome koji su tvoji zadaci? Ako odlučuješ, na koji način? Ako ne odlučuješ, ko ti dodjeljuje zadatke?
- Molimo da opišeš odgovornost koja ti je dodijeljena?
- U kojoj mjeri si slobodan/a u upravljanju i korišćenju svog vremena? (radnog vremena, radnih sati, slobodnog vremena, praznika).
- Koliko u prosjeku dnevno/sedmično radiš?
- Radiš li u smjenama – noću – vikendom?
- Kakav dohodak mogu očekivati u tom zanimanju? Jesu li podaci javno dostupni? (*To je za tebe očito vrlo važan podatak, no mnogi ljudi nijesu skloni da otkrivaju pojedinosti o svojoj zaradi, što je razumljivo. Prema tome, potrebno je objasniti zbog čega te to pitanje zanima i saznati koje je informacije partner u intervjuu voljan da ti pruži.*)
- Je li uz tvoje zanimanje moguće imati i porodica? Može li se taj posao raditi honorarno?
- ...

3. Aktivnosti i zadaci

- Koje su osnovne aktivnosti koje obavljaš?
- Molim te opiši tipičan radni dan ili sedmicu.
- Postoje li neke specifične/jedinstvene karakteristike tvog posla?
- ...

4. Uslovi radnog mjesta

- U čemu mora osoba koja obavlja tvoj posao biti dobra, a što je manje važno?
- U kojoj mjeri moraš proći obuku uz rad?
- Postoje li neke ključne tehnologije ili vještine koje moraš savladati?
- Osjećaš li konkurenciju na svom radnom mjestu?
- ...

5. Izbor zanimanja, iskustvo u karijeri

- Koja je vrsta obuke potrebna za obavljanje tvog posla?
- Molim te opiši razvoj svoje karijere.
- Da li bi drugima preporučio isti put koji si ti odabrao? Je li to danas moguće?
- Koje si ideje, želje i očekivanja imao kada si izabrao tu karijeru?
- Jesu li se tvoje želje ostvarile?
- Da li bi i po drugi put izabrao istu karijeru?
- ...

6. Izgledi za to zanimanje

Prognoze za poslovnu budućnost i mogućnosti treba čitati oprezno. Međutim, vrijedi pokušati i saznati šta se može reći o budućim šansama zapošljavanja kada je o konkretnom zanimanju riječ.

- Koliko je danas kandidata potrebno za to radno mjesto? Je li moguće prognozirati buduće trendove?
- Koje će se vještine i kvalifikacije tražiti od budućih podnosilaca molbe za zapošljavanje?
- Koja je starosna i rodna struktura u tvom zanimanju? (*Odgovor na to pitanje ti omogućava predviđanje mogućnosti u godinama koje dolaze*).
- ...

7. Provjera drugih izvora informacija

- Nacionalni i lokalni zavod/zavod za zapošljavanje.
- Internet.
- ...

Zaključak

U svjetlu svih informacija koje sam dobio/dobila, da li je zanimanje koje sam proučavao/proučavala za mene lično atraktivna mogućnost?

Kakav god da je odgovor – da, ne ili nijesam siguran/sigurna – koji su razlozi za tvoju odluku?

Jesu li se kriterijumi kojima si se rukovodio/rukovodila u svom izboru pokazali ostvarivim i relevantnim?

Jasno je da je ugodnije čuti „da“ u odgovoru na gornja pitanja. No, čak i ako su tvoji odgovori negativni, rezultati su važni za tvoj budući razvoj. Izbjegao/la si opasnosti da izabereš pogrešno zanimanje jer su tvoje pretpostavke i očekivanja bila neosnovana pa tek sada imaš jasniju predstavu o tome koje kriterijume treba da primijeniš kada biraš zanimanje.

Zahvala

Ako tvoj izvještaj čitaju drugi (što je obično slučaj), treba da se zahvališ svom partneru ili partnerima u intervjuu i svima koji su ti pomogli.

Radni list za učenike 2.1

Pojam dileme

Šta je dilema?

Dilema je situacija u kojoj smo suočeni s dvije mogućnosti, a moramo donijeti odluku. Svaka od njih ima posljedice koje ne želimo, ili koje ne možemo opravdati zbog važnih razloga, kao na primjer:

- moralne ili vjerske obaveze;
- očekivanja drugih (kako drugi očekuju da se ponašamo, npr. učitelji, učenici, braća, prijatelji ili predsjednici);
- zakonske odredbe (prava i dužnosti);
- poštovanje ljudskih prava;
- lične veze s porodicom i prijateljima;
- finansijski razlozi (nužnost da štedimo novac, mogućnost da ostvarimo zaradu);
- praktični razlozi (podrška ili sprečavanje rješavanja teškog problema).

Kod dileme smo suočeni sa sukobom između principa ili ciljeva koji su su nam jednako važni. Dileme se događaju u svakodnevnom životu, ali i politici. Političko odlučivanje se vrlo često mora baviti dilemama i svaka odluka ima dalekosežne posljedice. Stoga dilemu moramo rješavati definisanjem prioriteta – opredjeljivanjem za jedan cilj, istovremeno kršeći drugi. U nekim slučajevima moguće je napraviti kompromis.

Primjeri

Lenino obećanje

Lena ima osam godina. Voli da se penje na stabla i najbolja je penjačica u susjedstvu. Jednog dana pada sa stabla, ali ostaje nepovrijeđena. Njen otac je vidio nezgodu i jako je zabrinut. Moli Lenu da mu obeća da se više nikada neće penjati. Lena obećaje i pruža ocu ruku da potvrdi obećanje.

Istog poslijepodneva nalazi se s prijateljicama. Paula, njena najbolja prijateljica, jako je zabrinuta. Njena mala maca popela se visoko na stablo i boji se da siđe. Nešto treba odmah učiniti, prije nego što maca padne sa stabla. Sva djeca znaju da je Lena najbolja penjačica, pa je Paula moli da joj spasi macu.

Međutim, Lena pamti obećanje koje je dala ocu. Šta da radi?

Zatvorenikova dilema

Dva osumnjičena uhapsila je policija. Nema dovoljno dokaza za osudu, pa pošto su ih razdvojili, odlaze i jednom i drugom da im ponude istu stvar. Ako jedan svjedoči u korist tužilaštva protiv onog drugog (izda ga), a drugi i dalje ćuti (sarađuje), izdajnik biva oslobođen, a saučesnik koji nije progovorio dobija zatvorsku kaznu u trajanju od 10 godina. Ako obojica nastave da ćute, obojicu osuđuju na samo šest mjeseci zatvorske kazne za blažu optužbu. Ako se međusobno izdaju, svaki od njih dobija petogodišnju zatvorsku kaznu. Svaki zatvorenik mora izabrati da li da izda drugog, ili nastavi ćutati. Svakog od njih su uvjerali da drugi neće znati za izdaju prije okončanja istrage. Kako bi zatvorenici trebalo da postupe?

(Izvor: http://en.wikipedia.org/wiki/Prisoner's_dilemma)

Radni list za učenike 2.2

Instrument za analizu i rješavanje dileme

To je skup instrumenata, a ne kontrolni popis. Pitanja nijesu primjerena svim slučajevima, pa treba izabrati ona koja ti najbolje odgovaraju. Bolje je pažljivo razmisliti o nekoliko pitanja, a ne označiti kvačicom cijeli popis.

1. Skupljajte **informacije**.

- Ko je uključen?
- Šta žele? (Koja su njihova prava, potrebe, ciljevi ili interesi?) –
- Koje uloge ljudi igraju? – U čemu je problem/dilema? – Kakve veze ovaj slučaj ima sa mnom?
- Šta kaže zakon? (Moram li se pridržavati nekih zakonskih obaveza ili pravila?)
- Šta ne znamo – šta ne razumijemo?? – Da li bi bilo teško pronaći informacije koje nedostaju? – ...

2. Razmotri **posljedice**.

- Postoje li alternative?
- Kakav bi učinak imala svaka od tih odluka i za koga? (druge direktno uključene, druge ljude koji žive danas, ili će živjeti u budućnosti, ovdje ili negdje drugo.)
- ...

3. Definiši svoje **prioritete**.

Koje kriterijume smatram najvažnijima da se njima rukovodim kod donošenja odluke, na primjer:

- U kojoj mjeri razumijem posljedice svoje odluke?
- Koja su mi moralna ili vjerska načela važna?
- Šta je zakonito – a šta protivzakonito?
- Šta mogu očekivati da će drugi prihvatiti – i obrnuto? (Da li bi prihvatio/prihvatila ovu odluku da sam onaj/ona koji je prima?)
- Šta najbolje funkcioniše? (rješavanje problema, finansijska pitanja).
- Koji su željeni ili neželjeni dugoročni učinci ili nuspojave?
- Je li moja odluka nepovratna („nema povratka”), ili je mogu naknadno izmijeniti?
- ...

4. Donesi **odluku**.

- Moram li se odlučiti za jedan cilj i prekršiti drugi?
- Ima li šanse za iznalaženje kompromisa?
- U datim uslovima, šta mi govori intuicija? S kojom se odlukom mogu najviše identifikovati?

Radni list za učenike 2.3

Kako bi ti odlučio/odlučila? Primjeri suočavanja s dilemom

1. To nije moje smeće

Smeće je veliki problem u tvojoj školi. Vode se rasprave, a neki su razredi napisali pravila na veliki komad papira i svečano ga potpisali – želimo da nam škola bude čisto, ugodno mjesto, pa ćemo stoga smeće bacati u jednu od mnogih kanti za smeće u našem dvorištu. Ovu inicijativu si doživio/doživjela vrlo ozbiljno i ne sviđa ti se da se suočavaš s prljavštinom i smećem drugih ljudi.

Tokom pauze za ručak, na školskom dvorištu nailaziš na hrpu papirnatih vrećica, kora od voća pa čak i komad polu-pojedene pite, upravo uz praznu kantu za smeće. Unaokolo ima mnogo učenika, ali ne znaš jesu li oni odgovorni za nered. Šta ti je činjeti? Pokupiti smeće ili ga ostaviti?

2. Moj najbolji prijatelj – preprodavač droge

Tvoj najbolji prijatelj osumnjičen je za preprodaju droge na prostoru škole. Znaš da su sumnje opravdane. Direktor je ozbiljno zabrinut zbog svega i želi da zaštiti učenike, posebno one mlađe. Osim toga, ne želi nikakve medijske napise o tome. Zna da ste prijatelji pa te pozvao u svoju kancelariju.

Ako kažeš šta znaš, tvoj će prijatelj morati da napusti školu i možda će završiti na sudu. Ako ne svjedočiš, kršiš zakon i možeš i sam imati problema. U toj situaciji, kompromis nije moguć. Ili ćeš direktoru reći šta znaš, ili nećeš.

Situacija se dodatno komplikuje jer ne znaš šta će učiniti tvoj prijatelj. Hoće li ćutati? Ili će možda čak i priznati, ako mu bude ponuđena blaža kazna?

3. Moja prijateljica želi da stigne na voz

Šet je sati ujutro jednog hladnog zimskog jutra. Prije tri mjeseca položio si vozački ispit i još nijesi baš mnogo vozio. Sada voziš prijateljicu na željezničku stanicu. Prije nego što si krenuo, morao si ostrugati sloj leda s prednjeg stakla, a usput si trebalo da staneš na benzinskoj pumpi.

Kasniš. Željeznička stanica udaljena je 3 km, a tvoja prijateljica treba za 10 minuta da stigne na voz, a prije toga još mora kupiti kartu.

Ograničenje brzine je 50 km/h, kao što je to obično slučaj u gradu. Koliko vidiš, ulica je prazna. „Daj vozi malo brže,“ zahtijeva tvoja prijateljica. Šta ćeš učiniti?

4. Koje banane kupiti?

Želiš da u samoposluzi kupiš neko voće. Prodaju se dvije vrste banana; obje izgledaju da su dobrog kvaliteta – zrele su i u odličnom stanju. Međutim, jedne banane su nešto jeftinije od drugih. One skuplje imaju naljepnicu „Fair Trade“, a na deklaraciji piše da će određeni dio svote koju platiš ići kao direktna podrška malim inostranim proizvođačima. Potrebna su im sredstva za uređenje njihovih plantaža banana – prema našim standardima radi se o vrlo skromnoj svoti. Koje ćeš banane kupiti?

Radni list za učenike 2.4

Evidencijski obrazac za razgovor o dilemi

(na osnovu radnog lista 2.3)

Primjer br. 1: To nije moje smeće	
Alternative	Odluka i razlozi
Baciti smeće u kantu <i>ili</i> Ostaviti smeće na zemlji <i>ili</i> ...?	
Primjer br. 2: Moj najbolji prijatelj – preprodavač droge	
Alternative	Odluka i razlozi
Reći direktoru šta znam <i>ili</i> ćutati <i>ili</i> ...?	
Primjer br. 3: Moja prijateljica želi da stigne na voz	
Alternative	Odluka i razlozi
Držati se ograničenja brzine od 50 km/h <i>ili</i> Voziti brže <i>Ili</i> ...?	

Primjer br. 4: Koje banane kupiti?	
Alternative	Odluka i razlozi
Kupiti jeftinije banane <i>ili</i> kupiti skuplje banane <i>ili</i> ...?	
<i>(drugi primjer)</i>	
Alternative	Odluka i razlozi
<i>(drugi primjer)</i>	
Alternative	Odluka i razlozi

Radni list za učenike 2.5

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (10. decembar 1948.)

Preambula

Budući da je priznanje urođenog dostojanstva te jednakih i neotuđivih prava svih članova ljudske porodice temelj slobode, pravde i mira u svijetu,
budući da je nepoštovanje i zanemarivanje ljudskih prava rezultiralo varvarskim postupcima koji vrijeđaju savjest čovječanstva i da je izgradnja svijeta u kojem će ljudska bića uživati slobodu govora i uvjerenja i biti pošteđena straha i nemaštine proglašena najvećom težnjom svih ljudi,
budući da je ljudska prava prijeko potrebno zaštititi vladavinom prava, kako čovjek ne bi morao pribjeći, kao krajnjem sredstvu, pobuni protiv tiranije i ugnjetavanja,
budući da je bitno promovirati razvoj prijateljskih odnosa među narodima,
budući da su narodi u Povelji Ujedinjenih naroda ponovno potvrdili svoju vjeru u fundamentalna ljudska prava, u dostojanstvo i vrijednost ljudske osobe i ravnopravnost muškaraca i žena i odlučili da promovišu društveni napredak i poboljšaju i uslove života u većoj slobodi,
budući da su se države članice obavezale da će u saradnji s Ujedinjenim nacijama osigurati opšte poštovanje i primjenu ljudskih prava i osnovnih sloboda,
budući da je opšte razumijevanje tih prava i sloboda ključno za puno ostvarenje te obaveze,

u ovom času, stoga,

Generalna skupština

proglašava

Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima kao zajedničku tekovinu svih naroda i država, kako bi svaki pojedinac i svaki dio društva, imajući ovu Deklaraciju stalno na umu, podučavanjem i učenjem težili promovisanju ljudskih prava i sloboda i progresivnim domaćim i međunarodnim mjerama osigurali njihovo opšte i djelotvorno priznanje i poštovanje, kako među narodima država članica, tako i među narodima na područjima koja se nalaze pod njihovom jurisdikcijom.

Član 1.

Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima. Ona su obdarena razumom i sviješću pa jedna prema drugima treba da postupaju u duhu bratstva.

Član 2.

Svakome pripadaju sva prava i slobode utvrđene u ovoj Deklaraciji bez ikakve razlike u pogledu rase, boje kože, pola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, imovine, rođenja ili neke druge okolnosti. Nadalje, ne smije se praviti nikakva razlika zbog političkog, pravnog ili međunarodnog statusa zemlje ili područja kojemu neka osoba pripada, bilo da je to područje nezavisno, pod starateljstvom, nesamoupravno, ili mu je na neki drugi način ograničen suverenitet.

Član 3.

Svako ima pravo na život, slobodu i ličnu sigurnost.

Član 4.

Niko se ne smije držati u ropstvu ili odnosu sličnom ropstvu; ropstvo i trgovina robljem zabranjuju se u svim njihovim oblicima.

Član 5.

Niko ne smije biti podvrgnut mučenju ili okrutnom, nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kazni.

Član 6.

Svako ima pravo da ga se svuda pred zakonom priznaje kao osoba.

Član 7.

Svi su pred zakonom jednaki i svi imaju pravo na jednaku pravnu zaštitu, bez ikakve diskriminacije. Svi imaju pravo na jednaku zaštitu od bilo kojeg oblika diskriminacije kojim se krši ova Deklaracija, kao i od svakog podsticanja na takvu diskriminaciju.

Član 8.

Svako ima pravo na djelotvornu odštetu putem nadležnih domaćih sudova zbog djela kojima su povrijeđena njegova temeljna prava zajamčena ustavom ili zakonom.

Član 9.

Niko ne smije biti podvrgnut samovoljnom hapšenju, zatvaranju ili progonu.

Član 10.

Svako ima potpuno isto pravo na pravično i javno saslušanje od strane nezavisnog i nepristranog suda radi utvrđivanja njegovih prava i obaveza, i bilo koje kaznene optužbe protiv njega.

Član 11.

1. Svako optužen za krivično djelo ima pravo da se smatra nevinim dok se njegova krivica zakonski ne utvrdi u javnom postupku u kojem su mu pružene sve garancije za odbranu.

2. Niko ne smije biti proglašen krivim za krivično djelo počinjeno činom ili propustom koji, po domaćem ili međunarodnom pravu u času počinjenja nije bio predviđen kao kazneno djelo. Ne smije se odrediti ni teža kazna od one koja je bila primjenjiva u času kad je krivično djelo počinjeno.

Član 12.

Niko ne smije biti podvrgnut samovoljnom miješanju u njegov privatni život, porodicu, dom ili prepisku, niti napadima na njegovu čast i ugled. Svako ima pravo na pravnu zaštitu protiv takvog miješanja ili napada.

Član 13.

1. Svako ima pravo na slobodu kretanja i boravka u granicama bilo koje države.
2. Svako ima pravo napustiti svoju i bilo koju drugu zemlju i vratiti se u svoju zemlju.

Član 14.

1. Svako pred progonom ima pravo da traži i dobije utočište u drugim zemljama.
2. Na to se pravo ne može pozivati u slučaju progona koji su direktna posljedica nepolitičkih zločina ili djela protivnih ciljevima i načelima Ujedinjenih nacija.

Član 15.

1. Svako ima pravo na državljanstvo.
2. Niko ne smije biti samovoljno lišen svoga državljanstva niti mu se smije odreći pravo na promjenu državljanstva.

Član 16.

1. Punoljetni muškarci i žene imaju pravo na sklapanje braka i osnivanje porodice bez ikakvih ograničenja u pogledu rase, nacionalnosti ili vjere. Oni imaju ista prava prilikom sklapanja braka, u braku i tokom razvoda.

Član 17.

1. Svako ima pravo da posjeduje imovinu samostalno ili u zajednici s drugima.
2. Niko ne smije biti samovoljno lišen svoje imovine.

Član 18.

Svako ima pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijesti; to pravo uključuje slobodu da se mijenja vjera ili uvjerenje i slobodu da se, bilo pojedinačno ili u zajednici s drugima, javno ili privatno, iskazuje svoja vjera ili uvjerenje podučavanjem, praktikovanjem, bogoslužjem i obredima.

Član 19.

Svako ima pravo na slobodu mišljenja i izražavanja. To pravo obuhvata slobodu neometanog zadržavanja mišljenja i slobodu traženja, primanja i širenja informacija i ideja putem bilo kojeg sredstva javnog informisanja i bez obzira na granice.

Član 20.

1. Svako ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja.
2. Niko se ne smije prisiljavati na pripadanje nekom udruženju.

Član 21.

1. Svako ima pravo da učestvuje u upravljanju svojom zemljom neposredno ili preko slobodno izabраниh predstavnika.
2. Svako ima pravo na jednak pristup javnim službama u svojoj zemlji.
3. Volja naroda je temelj državne vlasti; ta se volja mora izražavati na povremenim i poštenim izborima, koji se sprovode uz opšte i jednako pravo glasa, tajnim glasanjem ili nekim drugim jednako slobodnim glasačkim postupkom.

Član 22.

Svako kao pripadnik društva ima, putem državnih programa i međunarodne saradnje, a u skladu s organizacijom i mogućnostima svake pojedine države, pravo na socijalnu sigurnost i ostvarenje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava koja su uslov njegovog dostojanstva i neometanog razvoja njegove ličnosti.

Član 23.

1. Svako ima pravo na rad, slobodan izbor zaposlenja, pravedne i primjerene uslove za rad i zaštitu od nezaposlenosti.
2. Svako bez ikakve razlike ima pravo na jednaku naknadu za isti rad.
3. Svako ko radi ima pravo na pravednu i primjerenu naknadu koja njemu i njegovoj porodici osigurava život dostojan čovjeka i koja se prema potrebi dopunjuje drugim sredstvima socijalne zaštite.
4. Svako ima pravo osnivati sindikate i njima pristupati kako bi zaštitio svoje interese.

Član 24.

Svako ima pravo na odmor i slobodno vrijeme, uključujući razumno smanjenje radnih sati i povremene plaćene neradne dane.

Član 25.

1. Svako ima pravo na životni standard koji odgovara zdravlju i dobrobiti njega samog i njegove porodice, uključujući prehranu, odjeću, stanovanje, medicinsku njegu i potrebne socijalne usluge, kao i pravo na zaštitu u slučaju nezaposlenosti, bolesti, nesposobnosti, udovištva, starosti ili nekog drugog životnog nedostatka u uslovima koji su izvan njegove kontrole.
2. Materinstvu i djetinjstvu pripada posebna briga i pomoć. Sva djeca, ona rođena u braku kao i ona koja su rođena izvan njega, moraju uživati istu socijalnu zaštitu.

Član 26.

- I. Svako ima pravo na odgoj i obrazovanje. Odgoj i obrazovanje mora biti besplatno, barem na osnovnom i opšteobrazovnom nivou. Osnovno obrazovanje mora biti obavezno. Tehničko i strukovno obrazovanje mora biti dostupno svima; više i visoko obrazovanje mora biti dostupno svima prema sposobnostima.
2. Odgoj i obrazovanje mora biti usmjereno punom razvoju ljudske osobe i jačanju poštovanja ljudskih prava i osnovnih sloboda. Ono mora promovisati razumijevanje, toleranciju i prijateljstvo među svim narodima, rasnim ili vjerskim grupama i podržavati djelatnost Ujedinjenih nacija na održanju mira.
3. Roditelji imaju pravo prvenstva u izboru obrazovanja za svoju djecu.

Član 27.

1. Svako ima pravo da slobodno učestvuje u kulturnom životu svoje zajednice, uživa u umjetnosti, pridonosi naučnom razvoju i koristiti njegove prednosti.
2. Svako ima pravo na zaštitu moralnih i materijalnih interesa od bilo kojeg naučnog, književnog ili umjetničkog djela čiji je autor.

Član 28.

Svako ima pravo na društveni i međunarodni poredak u kojemu se prava i slobode utvrđene ovom Deklaracijom mogu u punoj mjeri ostvariti.

Član 29.

1. Svako ima obaveze prema onoj zajednici u kojoj je jedino moguć nezavisan i potpun razvoj njegove ličnosti.
2. U korišćenju svojih prava i sloboda svako može biti podvrgnut samo onim ograničenjima koja su utvrđena zakonom, isključivo radi osiguranja potrebnog priznanja i poštovanja prava i sloboda drugih i radi ispunjenja pravednih zahtjeva morala, javnog reda i opšteg blagostanja u demokratskom društvu.

3. Ta prava i slobode se ni u kojem slučaju ne smiju koristiti suprotno ciljevima i principima Ujedinjenih nacija.

Član 30.

Ništa se u ovoj Deklaraciji ne može tumačiti tako da podrazumijeva pravo neke države, grupe ili pojedinca da preuzmu bilo koju akciju ili izvrše bilo koji čin kojim se poništava neko od ovdje utvrđenih prava i sloboda.

www.un.org/en/documents/udhr

Radni list za učenike 2.6

Konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (Evropska konvencija o ljudskim pravima), izmijenjena Protokolom br. 11 i Protokolima br. 1, 4, 6 (isječci)

Rim, 4. decembar 1950.

Vlade potpisnice, članice Savjeta Evrope, uzimajući u obzir Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima koju je Generalna skupština Ujedinjenih nacija proglasila 10. decembra 1948;

uzimajući u obzir da ta Deklaracija nastoji da osigura opšte i djelotvorno priznanje i poštovanje u njoj proglašениh prava;

uzimajući u obzir da je cilj Savjeta Evrope postizanje većeg jedinstva njegovih članica i da je jedan od načina postizanja toga cilja očuvanje i dalje ostvarivanje ljudskih prava i osnovnih sloboda;

potvrđujući svoju duboku privrženost tim osnovnim slobodama koje su osnova pravde i mira u svijetu i koje su najbolje zaštićene istinskom političkom demokratijom s jedne strane, te zajedničkim razumijevanjem i poštovanjem ljudskih prava od kojih te slobode zavise, s druge strane;

odlučne, kao vlade evropskih država koje su vođene istinskim duhom političkih ideala i tradicije poštovanja slobode i vladavine prava, koji su njihova zajednička baština, da preduzmu početne korake da bi zajednički osigurale ostvarenje određenih prava utvrđenih Univerzalnom deklaracijom;

sporazumjele su se kako slijedi:

Član 1. – Obaveza poštovanja ljudskih prava

Visoke ugovorne stranke osiguraće svakoj osobi pod svojom jurisdikcijom prava i slobode određene u odjeljku I. ove Konvencije.

ODJELJAK I. – Prava i slobode

Član 2. – Pravo na život

1. Pravo svakoga na život zaštićeno je zakonom. Niko ne smije biti namjerno lišen života osim u izvršenju sudske presude na smrtnu kaznu za krivična djela za koje je ta kazna predviđena zakonom.

2. Nije u suprotnosti s odredbama ovoga člana lišenje života proizašlo iz upotrebe sile koja je bila nužno potrebna:

a) pri odbrani bilo koje osobe od nezakonitog nasilja;

b) pri zakonitom hapšenju ili pri sprečavanju bijega osobe zakonito lišene slobode;

c) radi suzbijanja pobune ili ustanka u skladu sa zakonom.

Član 3. – Zabrana mučenja

Niko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.

Član 4. – Zabrana ropstva i prisilnog rada

1. Niko se ne smije držati u ropstvu ili ropstvu sličnom odnosu.
2. Niko se ne smije siliti na prisilan ili obavezan rad.
3. U svrhu tumačenja ovoga člana pojam „prisilni ili obavezan rad" ne obuhvata:
 - a) svaki rad koji se u skladu s članom 5 ove Konvencije zahtijeva od neke osobe na redovnom izdržavanju kazne ili za vrijeme uslovnog otpusta na slobodu;
 - b) svaku vojnu službu ili, u zemljama gdje se dopušta odbijanje služenja vojnog roka zbog prigovora savjesti, drugu službu određenu umjesto obavezne vojne službe;
 - c) svaku službu koja se traži u slučaju nepogode ili nesreće koje ugrožavaju život i blagostanje zajednice;
 - d) svaki rad ili službu koji su dio uobičajenih građanskih obaveza.

Član 5. – Pravo na slobodu i sigurnost

1. Svako ima pravo na slobodu i na ličnu sigurnost. Niko se ne smije lišiti slobode, osim u sljedećim slučajevima i u postupku propisanom zakonom:
 - a) ako je zatvoren u skladu sa zakonom nakon presude nadležnog suda;
 - b) ako je zakonito uhapšen ili pritvoren zbog nepoštovanja zakonitog sudskog naloga radi osiguranja izvršenja neke zakonom propisane obaveze;
 - c) ako je zakonito uhapšen ili pritvoren radi privođenja nadležnoj sudskoj vlasti kad postoji osnovana sumnja da je počinio krivično djelo ili kad je razumno vjerovati da je to nužno radi sprječavanja izvršenja krivičnog djela ili bijega nakon njegova počinjenja;
 - d) ako se radi o zakonitom zatvaranju maloljetnika radi izricanja vaspitne mjere nadzora ili o njegovom zakonitom pritvoru radi privođenja nadležnoj sudskoj vlasti;
 - e) ako se radi o zakonitom lišenju slobode osoba radi sprečavanja širenja zaraznih bolesti, o pritvaranju mentalno poremećenih osoba, alkoholičara, zavisnika od droge ili skitnica;
 - f) ako se radi o zakonitom hapšenju ili pritvoru neke osobe kako bi se spriječila da neovlašćeno uđe u zemlju ili osobe protiv koje je u toku postupak protjerivanja ili izručenja.
2. Svako ko je lišen slobode mora u najkraćem roku biti obaviješten, na jeziku koji razumije, o razlozima toga lišenja i o svakoj optužbi protiv sebe.
3. Svako uhapšen ili pritvoren u uslovima predviđenim stavom 1.c) ovoga člana mora se u najkraćem roku izvesti pred sudiju, ili pred drugo zakonom određeno tijelo sudske vlasti, i ima pravo da mu u razumnom roku bude suđeno ili da bude pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može se uslovljavati davanjem jemstva da će ta osoba pristupiti suđenju.

4. Svako ko je lišen slobode hapšenjem ili pritvaranjem ima pravo da pokrene sudski postupak u kojem će se brzo odlučiti o zakonitosti njegova pritvaranja ili o njegovu puštanju na slobodu ako je pritvaranje bilo nezakonito.

5. Svako ko je žrtva hapšenja ili pritvaranja, suprotno odredbama ovoga člana ima izvršivo pravo na odštetu.

Član 6. - Pravo na pravično suđenje

1. Radi utvrđivanja svojih prava i obaveza građanske prirode ili u slučaju podizanja optužnice za krivično djelo protiv njega svako ima pravo da zakonom ustanovljeni nezavisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj. Presuda se mora izreći javno, ali se sredstva informisanja i javnost mogu isključiti iz cijele rasprave ili njenog dijela zbog razloga koji su nužni u demokratskom društvu radi interesa morala, javnog reda ili državne sigurnosti, kad interesi maloljetnika ili privatnog života stranaka to traže, ili u opsegu koji je po mišljenju suda bezuslovno potreban u posebnim okolnostima gdje bi javnost mogla biti štetna za interes pravde.

2. Svako optužen za krivično djelo smatraće se nevinim sve dok mu se ne dokaže krivica u skladu sa zakonom.

3. Svako optužen za krivično djelo ima najmanje sljedeća prava:

a) da u najkraćem roku bude obaviješten, detaljno i na jeziku koji razumije, o prirodi i razlozima optužbe koja se podiže protiv njega;

b) da ima odgovarajuće vrijeme i mogućnost za pripremu svoje odbrane;

c) da se brani sam ili uz branioca po vlastitom izboru, a ako nema dovoljno sredstava da plati branioca, ima pravo na besplatnog branioca, kad to nalažu interesi pravde,

d) da ispituje ili da se obezbijedi ispitivanje svjedoka optužbe i da se osigura prisustvo i ispitivanje svjedoka odbrane pod istim uslovima kao i svjedoka optužbe;

e) besplatnu pomoć prevodioca ako ne razumije ili ne govori jezik koji se upotrebljava na sudu.

Član 7. – Nema kazne bez zakona

1. Niko ne može biti proglašen krivim za krivično djelo počinjeno činom ili propustom koje, u času počinjenja, po nacionalnom ili po međunarodnom pravu nije bilo predviđeno kao krivično djelo. Isto se tako ne može odrediti teža kazna od one koja je bila primjenjiva u času kad je krivično djelo počinjeno.

2. Ovaj član ne prejudicira suđenje ili kažnjavanje bilo koje osobe za neki čin ili propust koji je u času počinjenja predstavljao krivično djelo u skladu s opštim načelima prava priznatim od civilizovanih naroda.

Član 8. – Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života

1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili ekonomske dobrobiti zemlje, kao i radi sprečavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Član 9. Sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijesti

1. Svako ima pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijesti; to pravo uključuje slobodu da se promijeni vjeroispovijest ili uvjerenje i slobodu da pojedinačno ili u zajednici s drugima, javno ili privatno, iskazuje svoju vjeroispovijest ili uvjerenje bogoslužjem, podučavanjem, praktikovanjem i obredima.

2. Sloboda iskazivanja vjeroispovijesti ili uvjerenja podvrgnuće se samo onim ograničenjima koja su propisana zakonom i koja su u demokratskom društvu nužna radi interesa javnog reda i mira, zaštite javnog reda, zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Član 10. – Sloboda izražavanja

1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. To pravo obuhvata slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj član ne sprečava države da zahtijevaju licenciranje ustanova koje obavljaju djelatnost radija ili televizije ili kinematografsku djelatnost.

2. Kako ostvarivanje tih sloboda obuhvata dužnosti i odgovornosti, ono može biti podvrgnuto formalnostima, uslovima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom, koji su u demokratskom društvu nužne radi interesa državne sigurnosti, teritorijalne cjelovitosti ili javnog reda i mira, radi sprečavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala, radi zaštite ugleda ili prava drugih, radi sprečavanja odavanja povjerljivih informacija ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudske vlasti.

Član 11. – Sloboda okupljanja i udruživanja

1. Svako ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja s drugima, uključujući i pravo na osnivanje sindikata ili pristupanje istim radi zaštite svojih interesa.

2. Ne mogu se postavljati nikakva ograničenja ostvarivanju tih prava, osim onih koja su propisana zakonom i koja su u demokratskom društvu nužna radi interesa državne sigurnosti ili javnog reda i mira, radi sprečavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih. Ovaj član ne zabranjuje da se nameću zakonska ograničenja u ostvarivanju tih prava pripadnicima oružanih snaga, policije ili državne uprave.

Član 12. – Pravo na brak

Muškarci i žene u dobu za sklapanje braka imaju pravo stupiti u brak i osnovati porodicu, u skladu s nacionalnim zakonima koji uređuju ostvarenje toga prava.

Član 13. – Pravo na djelotvoran pravni lijek

Svako čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred nacionalnim državnim tijelom čak i u slučaju kada su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu.

Član 14. – Zabrana diskriminacije

Uživanje prava i sloboda koje su priznate u ovoj Konvenciji osiguraće se bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što je pol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno porijeklo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost.

...

Protokol br. 1 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda

Pariz, 20. mart 1952.

...

Član 1. – Zaštita vlasništva

Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svoga vlasništva. Niko se ne smije lišiti svoga vlasništva, osim u javnom interesu, i to samo uz uslove predviđene zakonom i opštim načelima međunarodnoga prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne umanjuju pravo države da primijeni zakone koje smatra potrebnima da bi uredila upotrebu vlasništva u skladu s opštim interesom ili za osiguranje plaćanja poreza ili drugih doprinosa ili kazni.

Član 2. – Pravo na obrazovanje

Nikome neće biti uskraćeno pravo na obrazovanje. U obavljanju svojih funkcija povezanih s vaspitanjem i podučavanjem država će poštovati pravo roditelja da osiguraju vaspitanje i obrazovanje u skladu sa svojim vjerskim i filozofskim uvjerenjima.

Član 3. – Pravo na slobodne izbore

Visoke ugovorne stranke obavezuju se da će u razumnim vremenskim periodima sprovoditi slobodne izbore tajnim glasanjem, u uslovima koji osiguravaju slobodno izražavanje mišljenja naroda pri izboru zakonodavnih tijela.

Protokol br. 4 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda

Strasbourg, 16. septembra 1963.

Član 2. – Sloboda kretanja

1. Svako ko se zakonito nalazi na području neke države ima pravo na slobodu kretanja i slobodni izbor svojeg boravišta na tom području.
2. Svako je slobodan da napusti bilo koju zemlju, uključujući i svoju vlastitu.
3. Ne mogu se postavljati nikakva ograničenja u smislu ostvarivanja tih prava, osim ona koja su u skladu sa zakonom i koja su u demokratskom društvu nužna radi interesa državne sigurnosti ili javnog reda i mira, za održavanje javnog poretka, radi sprečavanja zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.
4. Prava utvrđena u stavu 1. mogu takođe biti podvrgnuta, u određenim područjima, ograničenjima utvrđenima u skladu sa zakonom i koja su opravdana zaštitom javnog interesa u demokratskom društvu.

Član 3. – Zabrana protjerivanja vlastitih državljana

1. Niko ne smije biti protjeran, upotrebom bilo pojedinačnih bilo kolektivnih mjera, s područja države čiji je državljanin.
2. Niko ne smije biti lišen prava da uđe na područje države čiji je državljanin.

Član 4. – Zabrana kolektivnog protjerivanja stranaca

Kolektivno protjerivanje stranaca je zabranjeno.

Protokol br. 6 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda

Strasbourg, 28. april 1983.

Član 1. – Ukidanje smrtne kazne

Smrtna kazna se ukida. Niko ne smije biti osuđen na takvu kaznu niti pogubljen.

Izvor: www.echr.coe.int/echr/Homepage_EN

To je stranica Evropskoga suda za ljudska prava. Prevodi Evropske konvencije o ljudskim pravima na jezike država članica dostupni su u PDF formatu.

Radni list za učenike 3.1

Plan Nastavne jedinice 3: „Različitost i pluralizam”

	Plan: dogovaranje zajedničke definicije zajedničkog dobra	Vrijeme (minuti)
Lekcija 1	Različitost ličnih mišljenja: učenici definišu svoje političke prioritete	
	1. Učenici definišu političke ciljeve.	25 min.
	2. Učenici analiziraju svoje odluke.	15 min.
Lekcija 2	Pluralizam: učenici osnivaju stranke radi ostvarivanja ciljeva	
	1. Učenici definišu profile svojih stranaka.	15 min.
	2. Promocija: stranke se predstavljaju.	10 min.
	3. Nastavnikovo izlaganje: pojam zajedničkog dobra	5 min.
	4. Učenici razgovaraju o svojim strategijama	10 min.
Lekcija 3	Pregovaranje: možemo li (ili većina nas) dogovoriti politički cilj (zajedničko dobro)?	
	1. Učenici definišu ciljeve.	10 min.
	2. Učenici pregovaraju za okruglim stolom.	30 min.
Lekcija 4	Osvrt na nastavnu jedinicu	
	1. Učenici se osvrću na svoje iskustvo.	20 min.
	2. Diskusija o prethodnom iskustvu.	15 min.
	3. Učenici daju povratne informacije.	5 min.

Radni list za učenike 3.2

Učestvovati u demokratiji – osnovna pravila i principi

Učestvovati u demokratiji znači učešće u dogovaranju zajedničkog dobra

U demokratijama svako – pojedinci ili grupe – može učestvovati i zagovarati svoje interese i mišljenja. Konačna odluka ne mora u potpunosti ispuniti naše ciljeve, ali ako ne učestvujemo, niko se na njih neće ni obzirati.

U demokratijama, do odluka i rješenja dolazi se kroz borbu mišljenja i nadmetanje interesa i mišljenja. Saglasnost se postiže kroz kompromis koji sve stranke, ili većina, može prihvatiti. Takva odluka se, u tom vremenu, može smatrati definicijom **zajedničkog dobra**.

Borba mišljenja i političko nadmetanje generišu elemente borbe. Stoga je vrlo važno da svi igrači na političkoj pozornici dogovore sistem pravila poštujući princip međusobnog uvažavanja.

Osnovna pravila i principi pregovaranja i borbe mišljenja u demokratiji

1. Jasnoća i međusobno uvažavanje:

“Ne slažem se s onim što govoriš,
ali do smrti ću braniti tvoje pravo da to kažeš.”
Voltaire (1694-1778.)

To znači da na osobe različitih interesa i gledišta gledaš kao na svoje protivnike, ali ne i neprijatelje. Ne boriš se, već učestvuješ u nečemu što više djeluje kao sportsko takmičenje.

2. Ljudska prava važe za sve ljude

Ljudska prava uspostavljaju princip nenasilja. Političko nadmetanje ostvaruje se riječima, argumentima, idejama, šarmom i mudrošću.

3. Spremnost na kompromis

- Pokušaj pronaći „*pobijediti-pobijediti*“ rješenja (obje strane pobjeđuju).
- Ako to ne ide, nastoj da obje strane pronađu nešto oko čega se mogu složiti.
- Izbjegavaj „*pobijediti-izgubiti*“ situacije“ (jedna strana pobjeđuje, druga gubi), bez obzira na to ko pobjeđuje, a ko gubi.

4. Savjeti za pregovaranje

Imajte pred sobom jasnu sliku o svome cilju. Igrači koji znaju šta žele često pobjeđuju upravo iz tog razloga.

Pokušajte razumjeti gledišta drugih. Fokusirajte se na ono oko čega se možete složiti, a ne na ono oko čega se ne slažete – tražite zajedničke interese i probleme i radite na njima. Međutim, budite vrlo jasni o tačkama koje su vam bitne. Nemojte prihvatiti rješenja koja smatrate nepravednima ili neefikasnim i ne predlažite ih drugima.

Pokušajte staviti naglasak na pitanja koja omogućavaju kompromis, doslovno na sve što je mjerljivo i može se izraziti brojkama – na primjer, raspodjela resursa, novca, zemlje ili vremena. Izbjegavajte sporove oko kolektivnog identiteta (boje, etničkog projekla).

Radni list za učenike 3.3

Osnivanje političke stranke

1. Nacrt programa

1. Izaberite predsjedavajućeg, predstavnika, kontrolora vremena i dva pisca (vidi uputstva za svaku ulogu u nastavku).
2. Prihvatite nacrt programa - sa ili bez izmjena (glas većine).
3. Šta nas je okupilo?
 - Šta je moj glavni prioritet? Izjava svakog člana, bez rasprave.
4. Definisane **političkog profila** stranke:
 - Kakvo je naše političko stanovište? Želimo li prihvatiti jedno od naša četiri osnovna gledišta? Ili smo možda negdje u sredini? Ili moramo definisati novo stanovište?
 - Koje su naše osnovne preokupacije? Na primjer, brinemo li posebno o nekim konkretnim grupama ljudi? Ili, da li definišemo ključni problem ili pitanje? Na kojem nivou djelujemo – lokalnom, nacionalnom, evropskom, globalnom?
 - Koje ćemo ime dati našoj stranci? Koje ime najbolje odražava naš profil? (Stavite ime na školsku klupu ili zid iza vas)
5. **Ciljevi:** koji je naš glavni prioritet? Imamo li dalje ciljeve?
6. **Strategija:** kako ćemo osvojiti podršku?
 - Ko još s nama dijeli naše ciljeve – ko dijeli naše stavove?
 - U vezi s čim smo voljni da postignemo kompromis? U čemu ne popuštamo?

2. Uputstva za uloge

Predsjedavajući

U demokratskoj zajednici, organizacije poput političkih stranaka moraju funkcionisati kao demokratske mikrozajednice (vidi radni list za učenike 3.1). Tvoj zadatak je da vodiš računa o tome da se tokom sastanka poštuju procedura i ljudska prava, na primjer, da svako ima jednaku šansu da izrazi svoje mišljenje.

Zadužen/zadužena si za dnevni red sastanka. Ako se rasprava zakomplikuje jer se nekoliko pitanja rješava istovremeno, upozoravaš svoju grupu na tu činjenicu i predlažeš pitanje o kojem će se najprije raspravljati

Predstavnik i pisci

Ti si „osoba za odnose s javnošću“ odgovorna za „proizvod“ koji ima smisla i dobro se „prodaje“ – ime stranke, izjava o vašem cilju, ili ciljevima. Da li te ostali mogu lako razumjeti? Hoće li im se tvoje pojavljivanje svidjeti?

Predstavićeš stranku na skupu planiranom u lekciji 3. Pokušaj da se svidiš učenicima koji još nijesu pristupili stranci, a pokušaj pridobiti i članove drugih stranaka, posebno one koji su ti najbliži po stavovima. Provjeri s nastavnikom koliko vremena imaš na raspolaganju.

Grupa treba da razmotri na koji način pisci, a možda i svi članovi stranke, mogu doprinjeti oglašavanju, npr. sastavljanjem reklamnog prospekta ili postera. Provjeri s nastavnikom koji su vam materijali dostupni ili ih sam/sama pribavi.

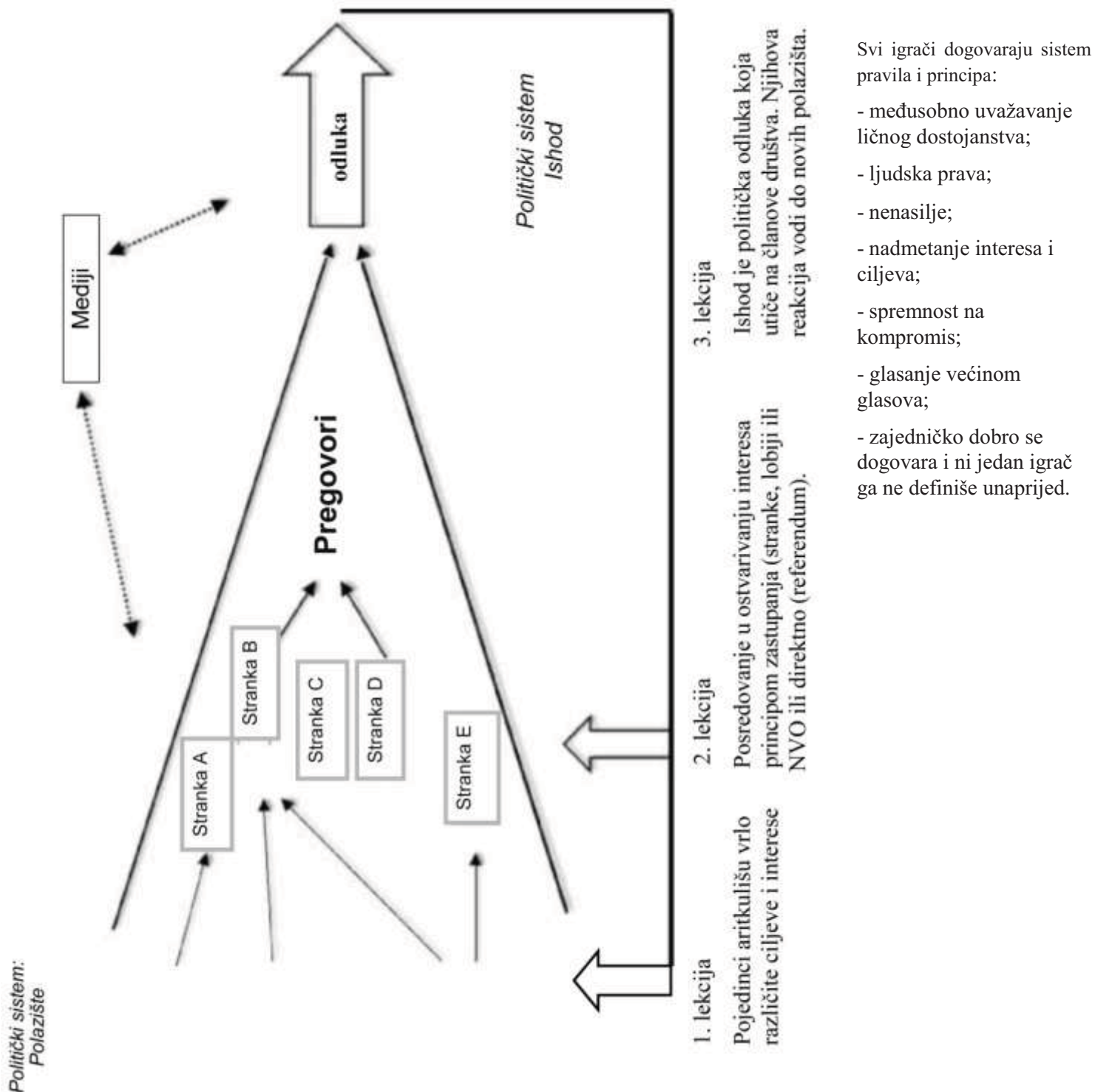
Kontrolor vremena

Predsjedavajući je „menadžer demokratije“, a ti si „menadžer efikasnosti“. Tvoj je zadatak da paziš na vrijeme tokom sastanka kako vam ne bi ponestalo vremena.

Savjeti: predloži dodatno vrijeme prije nego što počnete. Interveniši, ako vidiš da tvoja grupa kasni i predloži odgovarajuće prilagođavanje programa. Grupa odlučuje šta će učiniti, a ti nudiš rješenja.

Radni list za učenike 3.4

Kako demokratski politički sistem rješava različitost i pluralizam?

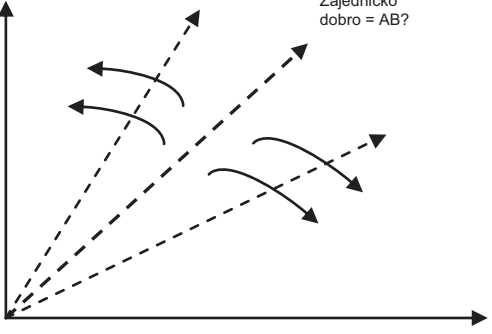
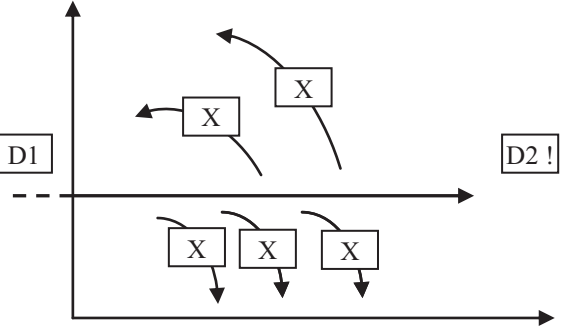
Radni list za učenike 3.5

Pojam zajedničkog dobra: zaštitni znak demokratije i diktature

*La multitude qui ne se réduit pas à l'unité est confusion;
l'unité qui ne dépend pas de la multitude est tyrannie.*

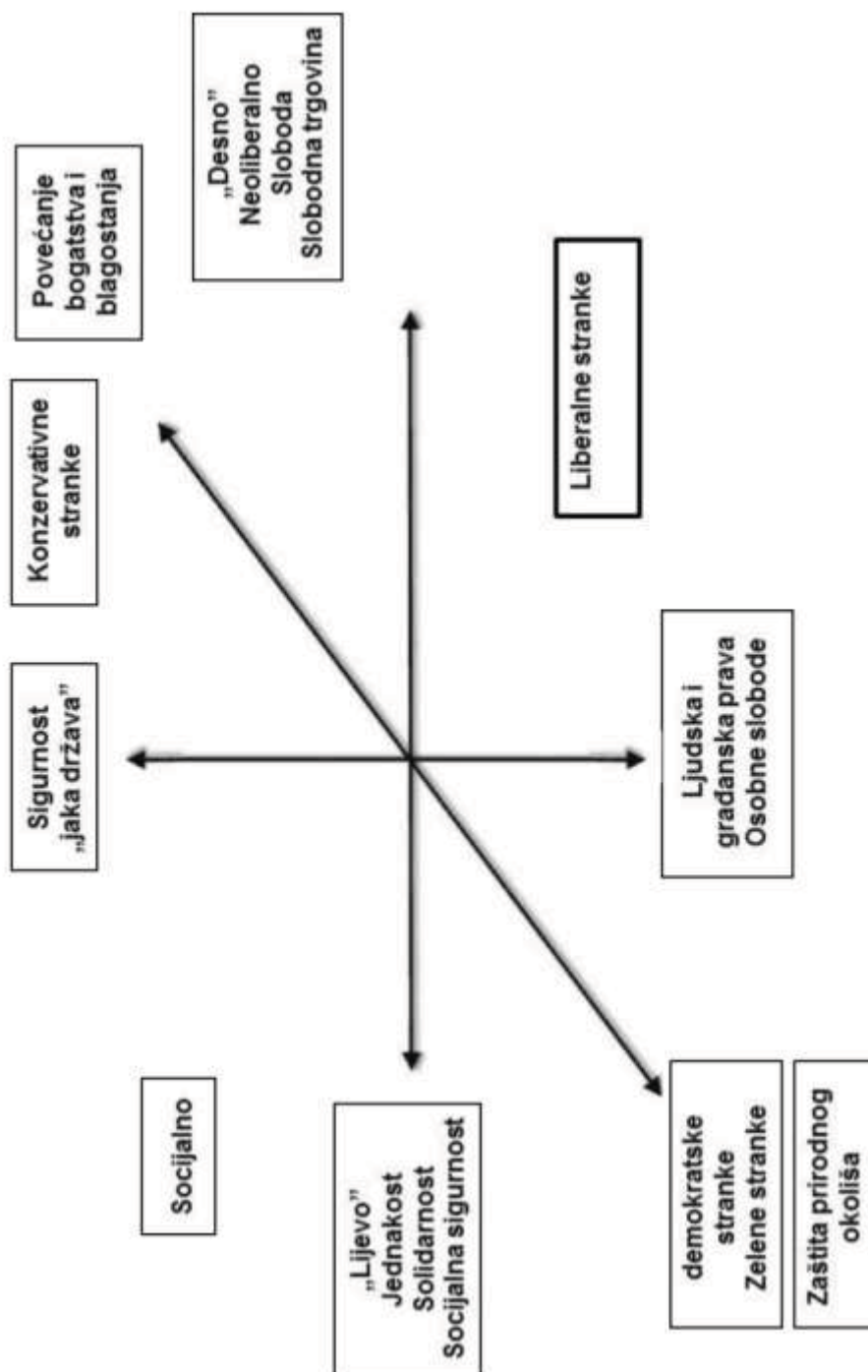
[Različitost koja se ne može svesti na jedinstvo je konfuzija; jedinstvo koje zanemaruje različitost je tiranija.]

Blaise Pascal (1623-62.)

Pregovaranje o zajedničkom dobru u pluralističkim demokratijama	Nametanje zajedničkog dobra u autokratskoj vladavini i diktaturi
	
<p>U pluralističkim demokratijama, zajedničko dobro se dogovara u pregovorima i zagovara. Niko unaprijed ne zna rezultat (AB?). To često uključuje pokušaj i grešku pa se odluke mogu, a ponekad i moraju ispraviti. Politika je proces kolektivnog učenja kroz kontroverzne rasprave; na kraju mora biti donijeta odluka.</p>	<p>D1: božanskom spoznajom ili naučnom analizom (npr. marksizam-lenjinizam) zajedničko dobro se može objektivno definisati. Samo vladajuća elita je za to sposobna (D2!). Zajedničko dobro opravdava sva sredstva, uključujući silu, da bi se savladao otpor i suprotstavljanje (X). Kritičari “D1” ili “D2!” se proglašavaju neprijateljima.</p>
<p>U pluralističkim demokratijama, grupe promovišu različite ciljeve, interese i vrijednosti (ciljevi A i B). Svaka grupa zagovara svoje ciljeve (a1, a2, b1, b2), nastojeći da utiče na konačnu odluku u svoju korist (AAB? – BBA?). Pluralizam podstiče natjecanje i borbu mišljenja. Slobodni mediji podržavaju žustre rasprave.</p>	<p>U diktaturama, grupe ili pojedinci koji promovišu neku alternativu ili iznose kritiku bivaju ušutkani (simbol X). Pravo na učešće daje se samo pristalicama režima. Mediji se cenzurišu. Vladar odlučuje koji problemi, interesi ili ciljevi postaju dio političkog programa.</p>
<p>Borba mišljenja smatra se nužnom i produktivnom da bi se postigao dogovor i kompromis. Odluke podliježu kritičkom preispitivanju.</p>	<p>Pristanak nameće i unaprijed definiše vladar. Smatra se da borba mišljenja izaziva nesklad i opasna je, jer se teško kontroliše.</p>

Radni list za učenike 3.6

Karta društvenih podjela i političke stranke

Svako društvo ima nekoliko suprotstavljenih konstelacija koje nazivamo podjelama (raskolima).

Podjela lijevo-desno postoji u svim zemljama kapitalističkog uređenja sa slobodnom trgovinom. Ova podjela datira još iz vremena industrijske revolucije u 19. vijeku.

Druge dvije podjele (raskoli) su novijeg datuma.

Raskol između zaštite životne sredine i ekonomskog rasta stupio je na scenu 1970-ih.

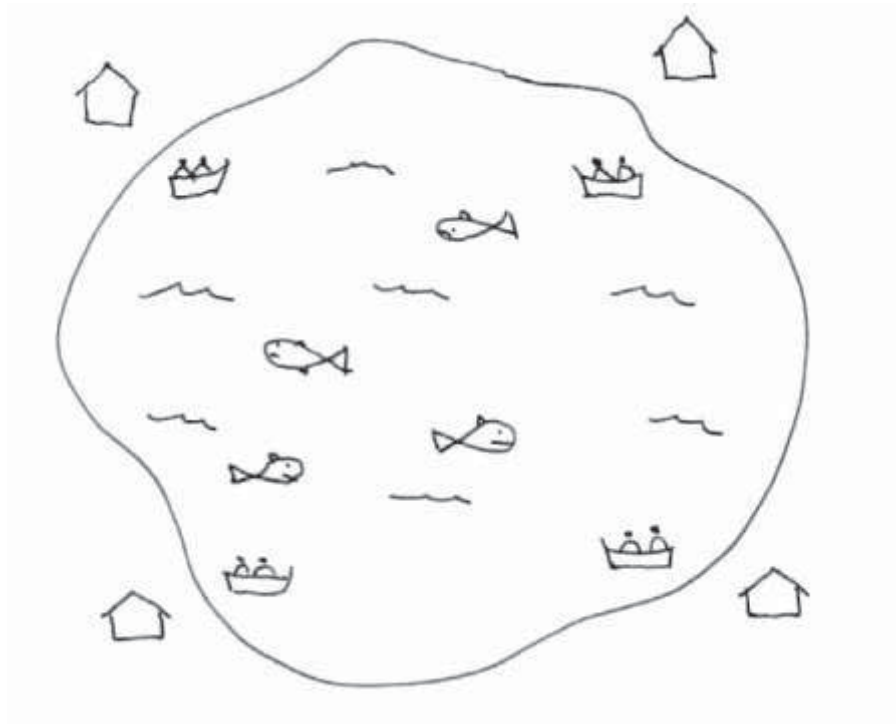
Raskol između „jake države“ nasuprot građanskim pravima je reaktiviran u borbi protiv terorizma nakon 11. septembra 2001.

Sistem političkih stranaka otkriva te podjele. One zastupaju grupne interese i daju prednost nekim podjelama.

Svako društvo ima specifičnu strukturu podjela. Što više podjela (raskola) postoji u nekom društvu, to je teže njime upravljati.

Radni list za učenike 4.1

Primjer slučaja: sukob u ribarskoj zajednici

I. Ribarska zajednica

Zamislite veliko jezero puno ribe. Na obalama jezera, u četiri mala sela, žive ribari – ribarska zajednica. Svako selo šalje svoju posadu na ribarenje. U sezoni lovostaja ribari puštaju da se zalihe ribe povećaju, dok oni, za to vrijeme, krpe svoje mreže i popravljaju brodove. Riba im je jedini izvor prihoda. Ono što njihove porodice ne mogu pojesti, prodaju na obližnjoj tržnici. Od onog što na taj način zarade, ribari hrane, oblače i izdržavaju sebe i svoje porodice. Njihov životni standard je skroman, ali zadovoljavajući.

II. Sukob oko lošeg upravljanja resursima

Posljednje dvije ili tri godine, u ribarskoj zajednici izbio je ozbiljan sukob. Neke ribarske posade su pokušale da povećaju zaradu loveći veće količine ribe. Posljedica toga je bio pad reprodukcije pa su se u tri godine riblje zalihe smanjile za polovinu. Ribarska zajednica suočena je s cijelim nizom problema:

1. smanjenje ukupnih zaliha ribe i strah od potpunog nestanka;
2. opadanje ukupne proizvodnje ribe;
3. jaz između dva bogata i dva siromašna ribarska sela („pobjednici i gubitnici“);
4. opasnost od žestokog sukoba između ribarskih sela.

To je sukob zbog lošeg upravljanja zajedničkim resursom. Čini se da se temelji na tri stvari koje se međusobno potkrepljuju:

1. Postoji inicijativa koja podstiče ribare da love više ribe;
2. Ne postoje nikakva pravila, pa ribari mogu činiti šta god žele;
3. Ribarske posade ne komuniciraju jedna s drugom.

III. Analiziranje sukoba („dijagnoza”)

1. Inicijativa pretjeranog ulova ribljih zaliha

Svaki ribar zna da zajednica zavisi od zaliha ribe pa stoga vodi računa o tome da se riblje zalihe potpuno oporave.

S druge strane, svaki ribar isto tako zna da ako njegova posada ulovi još jednu ribu, riblje zalihe vjerovatno neće trpjeti. To bi popravilo zaradu te posade, dok bi troškove – brigu za riblje zalihe, snosila cijela zajednica. Nejednaka raspodjela dodatne zarade i troškova ide u prilog ribarima koji ulove više ribe. To je inicijativa da se poveća ribolov. Sa gledišta svakog pojedinog ribara, čini se razumnim loviti više ribe.

Dodatni prihod (+100%) Dodatni troškovi -25%	Dodatni profit (+75%)	Ukupni dodatni prihod i profit odlazi posadi br. 1.	Posada 4 -25%	Dodatni prihod (+0%) Dodatni troškovi (4x -25%)
			Posada 3 -25%	
			Posada 2 -25%	
			Posada 1 -25%	
	----- Dodatni troškovi (-25%)			
Posada br. 1 s dodatnim ulovom			Ribarska zajednica (sve četiri posade)	

Jedna posada ulovi više ribe: nejednaka raspodjela dodatnog prihoda, dodatnih troškova i dodatnog profita za ribarsku zajednicu.

Svi ribari svjesni su ove inicijative i u potpunosti su informisani o učincima onog što se čini. Vjerovatan je najgori scenarijo – svi će raditi isto i loviti više ribe. Posljedica toga će biti pretjerani ulov i zalihe se više neće moći u potpunosti obnoviti. Pokreće se začarani krug, jer ribari mogu nadoknaditi smanjenje zarade samo daljnjim povećanjem ulova.

2. Nepostojanje pravila

Ribari se tako ponašaju jer ne postoje nikakva pravila – nema smjernica, nema sigurnosti, nema ciljeva zajednice, nema sankcija. Kako sada stvari stoje, svaki ribar može raditi šta želi, a sve što ulovi, pripada njemu.

U takvim okolnostima, ponašanje ribara ne iznenađuje – ali efekti po zajednicu i riblje zalihe su katastrofalni.

3. Nedostatak komunikacije

Ribari se do sada još nijesu sastali i razgovarali o nastaloj situaciji. Ponašaju se kako misle da je najbolje i reaguju na odluke koje su donijele druge posade.

4. Posljedica lošeg upravljanja resursima

Model održivosti pomaže da se utvrdi šteta izazvana lošim upravljanjem od strane ribara, a može pomoći i u definisanju alternativnog modela ponašanja (vidi radne listove 4.2 i 4.4).

IV. Rješavanje sukoba

Kod izbora „terapije“ treba voditi računa o „dijagnozi“ sukoba.

Radni list za učenike 4.3**Primjena modela održivosti na igru ribolova:****Kako možemo upečati „što je moguće više ribe“?**

Ciljevi modela održivosti	Šta bi trebalo da postignemo igrom ribolova?
Ekonomija: Ekonomski rast, porast blagostanja	
Društvo: Raspodjela dobara u zajednici	
Životna sredina: Zaštita prirodne okoline i resursa	
Dugoročna stabilnost: Ostvarivanje ciljeva održivosti danas i u budućnosti	
...	

Radni list za učenike 4.4

Koja je optimalna ravnoteža između razmnožavanja ribe i ulova?

Riblje zalihe proizvode veće ili manje količine nove ribe, zavisno od količine ribe koja je ostala u jezeru po završetku ribarske sezone. Kolika zaliha ribe proizvede najveću količinu nove ribe? Odgovor na to pitanje je ključ održivog ribarenja.

Riblje zalihe na kraju sezone u tonama

Zalihe na kraju sezone	Obnavljanje (proizvodnja nove ribe)	Zalihe na početku nove sezone
80	29	109
85	31	116
90	34	124
95	39	134
96	40	136
97	41	138
98	42	140
99	42	141
100	42	142
101	41	142
102	40	142
103	40	143
104	39	143
105	39	144
110	36	146
115	32	147
120	28	148

Ova tabela pokazuje **najviše stope obnavljanja** koje su riblje zalihe sposobne proizvesti. Ove stope obnavljanja su idealne za održivo ribarenje.

Radni list za učenike 5.1

Pripreme za skupštinu o sistemu pravila

Plan

Raspored	Program	Materijali i sredstva
Lekcija 1	Sastavljanje radnih grupa. U svakoj grupi se nalazi po jedan član iz svakog ribarskog sela.	Radni listovi za učenike 5.1, 5.2.
Lekcija 1	Grupe sastavljaju pravila. Grupe pripremaju svoja izlaganja. Članovi zajednice prihvataju poslovnik i glasaju za održavanje skupštine.	Radni listovi za učenike 5.2, 5.4. <i>Flip chart</i> i flomasteri.
Lekcija 3	<i>Plenarni sastanak:</i> Grupe predstavljaju svoje predloge pravila. Članovi zajednice upoređuju i ocjenjuju predloge pravila. Članovi zajednice raspravljaju o tome koji bi predlog pravila trebalo prihvatiti.	Radni list za učenike 5.3.
Lekcija 4 Skupština	<i>Skupština:</i> Članovi zajednice drže kratke promotivne govore u prilog modelu koji su izabrali. Prihvataju sistem pravila većinom glasova. Potpisuju izvorni dokument koji sadrži pravila. <i>Refleksija</i> Učenici promišljaju i osvrću se na stečeno iskustvo.	Radni list za učenike 5.4. Bijeli papir formata A4, olovke, flomasteri.

Zašto treba igrati igru donošenja odluka?

Metod koja je izabran u okviru gore izloženog plana jeste igra donošenja odluke. Razlog izbora ovog metoda je sljedeći.

Igra funkcioniše kao model. Dočarava važne elemente stvarnosti i jasno ukazuje na njih, zanemarujući istovremeno mnogo drugih pojedinosti. Sve države imaju neku vrstu osnovnog sistema, na primjer ustav koji utvrđuje pravila za donošenje odluka i rješavanje sukoba. Bez takvog sistema članovi zajednice ne bi imali nikakvu podršku u rješavanju međusobnih sukoba pa bi pribjegavali nasilju.

Kada učestvujete u demokratiji ostvarujete prava koja su vam zagarantovana ustavom vaše zemlje. Najbolji način da razumijete na koji način funkcioniše taj sistem pravila i propisa u vašoj zemlji jeste da sami stvarate taj sistem. Igra donošenja odluka upravo postavlja taj zadatak.

Radni list za učenike 5.2

Osnovna pitanja o kojima treba voditi računa kod izrade institucionalnog uređenja

Kada utvrđujete sistem pravila, morate donijeti neke osnovne odluke. Odlučujete kojem obliku upravljanja (odlučivanja) dajete prednost i ko će biti vlasnik ulovljene ribe. Možete praviti različite kombinacije tih osnovnih oblika i doći do različitih rješenja.

Vlasništvo uprave	Hijerarhija (državna vlast)	Kooperativna mreža
Privatno vlasništvo		
Javno dobro		

Odjeljci koji slijede daju dodatne informacije o različitim mogućnostima.

1. Izbor modela upravljanja

Glavni agent	Država	Lokalne mreže
Ključni pojmovi	Moć i vlast	Lični odnosi, komunikacija i zajednički interesi
Osmisli princip sistema	Hijerarhija (odozgo)	Partnerstvo (isti nivo)
Prednosti	Mir i stabilnost Zakoni jasno dopuštaju ili zabranjuju određene vrste ponašanja ljudi. Zakoni se mogu sudski sprovesti ako dođe do kršenja.	Velika stručnost i fleksibilnost u rješavanju problema i ostvarivanju interesa ljudi. Sloboda improvizovanja i brzog reagovanja.
Slabosti i rizici	Opasnost od zloupotrebe moći. Nefleksibilnost. Slabi podsticaji za ličnu inicijativu.	“Veto-igrači” mogu blokirati odluke. Pravila se teško sprovode ako se ne poštuju.
Pravna sredstva	Demokratija i ljudska prava Vladavina prava Ustavni zaštitni mehanizmi	Moralne sankcije. Kultura odgovornosti.

2. Pitanje vlasništva: čiji je riblji ulov?

Dvije osnovne mogućnosti i neki kriterijumi za razmišljanje:

	Privatno vlasništvo	Javno dobro
Vlasnička pravila	Svaki ribar je vlasnik svog ulova. S njim može raspolagati kako želi.	Svaki ribar isporučuje svoj ulov javnom zastupniku. Riba se potom dijeli članovima zajednice.
Podsticajno za ribare		
Učinak na ukupnu količinu ribe		
Učinak na riblje zalihe		

3. Dalja pitanja koja treba uzeti u obzir kod izgradnje institucija

- Želite li da definišete cilj koji treba ostvariti?
- Ko je ovlašćen da donosi odluke?
- Želite li osigurati instrumente za primjenu pravila?
- Postoji li opasnost zloupotrebe moći?

Radni list za učenike 5.3

Poređenje različitih sistema pravila

Kriterijumi za poređenje	Naš predlog	Ostali modeli		
		br. 1	br. 2	br. 3
A. Osnove Hijerarhija				
Umrežavanje				
Privatno vlasništvo				
Javno dobro				
Komentari				
B. Pravila Ciljevi				
Moć odlučivanja				
Primjena pravila				
Zloupotreba moći				
...				
Komentari				

Radni list za učenike 5.4

Proceduralna pravila za skupštinu – nacrt

Usvajanje proceduralnih pravila

1. Zajednica prihvata nacrt proceduralnih pravila većinom od 50% ili više dobijenih glasova.
2. Ako nijesu predložene nikakve izmjene tog nacрта, može se prihvatiti „u paketu“. Izmjene se izglasavaju pojedinačno.

Predsjedavajući

3. Većinom glasova jedan član zajednice bira se za predsjedavajućeg. Predsjedavajući može učestvovati u izglasavanju nacрта sistema pravila, ali ne može biti predstavnik za javno obraćanje (pravilo br. 5).

Konačne promotivne izjave

4. Članovi zajednice dizanjem ruku izjašnjavaju se za nacrt modela kojem daju prednost. Osnivaju stranke koje mogu lobirati za svoj model.
5. Predstavnik daje promotivnu izjavu za svoju stranku koja ne traje duže od dvije minute.
6. Tokom glasanja nije više dozvoljeno raspravljati.

Postupak glasanja

7. Glasanje: članovi zajednice glasanjem prihvataju nacrt. Svi glasovi su jednako važni. Članovi glasaju dizanjem ruku.
8. Dvostepena odluka: glasanje o nacrtu odvija se u dva kruga.
 - 8.1 Prvi krug: članovi zajednice glasaju za jedan nacrt.
 - 8.2 Drugi krug: dva nacrt s najvećim brojem glasova ulaze u drugi krug glasanja. Zajednica usvaja nacrt koji je dobio najveći broj glasova.
 - 8.3 Ako oba nacrtu dobiju jednak broj glasova, vodi se rasprava prije ponavljanja glasanja.

Dokumentacija i autorizacija

9. Pisac nacrtu unosi datum i mjesto održavanja skupštine na dnu dokumenta s pravilima.
10. Svi članovi zajednice potpisuju dokument.

Radni list za učenike 5.5

Sažetak: šta možemo naučiti igrajući ovakve igre?

1. Razvoj zajednice: niz problema i rješenja

PROBLEM	RJEŠENJE
Kako možemo preživjeti?	Moramo se osloniti na prirodne resurse koje imamo - ribu.
Kako možemo riješiti sukob pretjeranim ulovom?	1. Treba nam koncept održivosti. 2. Treba nam sistem pravila da bismo organizirali procese komunikacije i odlučivanja.
1. Kako definišemo održivost?	Treba uspostaviti ravnotežu nekoliko ciljeva. U stvari, moramo proizvesti onoliko ribe koliko dozvoljavaju zalihe, a da se ne istroše, da bismo osigurali buduću stabilnost. Moramo pravedno raspodijeliti prinos.
2. Kakva nam pravila trebaju?	Kod izrade sistema moramo napraviti izbor između različitih principa – uvođenja države ili razvijanja mreže jednakih.
Kako možemo spriječiti zloupotrebu moći?	Previše moći ne smije dospjeti u ruke jedne osobe. Ustavi primjenjuju sljedeće: zaštitne mehanizme, vladavinu prava, ljudskim pravima dati status građanskih prava, ograničiti trajanje službe, referendum, regionalnu i saveznu autonomiju, slobodu štampe i medija.
Ko odlučuje o sistemu pravila koji dobijamo?	Svi zajedno. Mi sastavljamo predlog, biramo i glasanjem odlučujemo.
Kako taj proces možemo organizovati pravedno i efikasno?	Utvrđujemo program. Potreban nam je sistem proceduralnih pravila koji unaprijed moramo dogovoriti.

2. Zaključci

1. Politika je napor koji ulažemo da bismo savladali probleme koji utiču na blagostanje i preživljavanje zajednice. Institucije, kao što je sistem pravila, jesu instrumenti za rješavanje problema. Ako ne ispune dobro svoju svrhu, mogu se i moraju mijenjati.
2. Sukob je uvijek dio društvenog i političkog života. Iako se sukob ne može iskorijeniti, moguće je nadzirati njegovo negativno djelovanje.
3. Konceptija igre ribolova i igre donošenja odluka služe kao modeli. Bliske su istorijskoj stvarnosti jer opisuju razvoj zajednice kao niz problema i rješenja.
4. Stvarnost se razlikuje od igara u odnosu na dvije važne stvari. Prvo, nemamo tako tačne podatke o našim prirodnim resursima kao što je to slučaj kod igre. Drugo, demokratije nemaju demokratske korijene. Demokratija i ljudska prava se ne uspostavljaju preko skupština, već preko sukoba.

Radni list za učenike 5.6

Povratne informacije uz nastavne jedinice 4 i 5

Ovaj upitnik je instrument koji vam služi kao podrška u razmatranju vašeg ličnog iskustva s učenjem. Važan je izvor informacija za nastavnika u svrhu poboljšanja obrazovanja za demokratiju i ljudska prava razreda u budućnosti. Pišite na poleđini ili na dodatnom papiru ako vam treba više prostora..

1. U čemu sam najviše uživao/uživala:

2. Šta mi se najmanje sviđjelo:

3. Najvažnija i/ili najinteresantnija stvar koju sam naučio/naučila:

4. Na čemu bih u nastavku želio/željela raditi:

5. Moje mišljenje o korišćenju igara u obrazovanju za demokratiju i ljudska prava :

6. Predlozi nastavniku:

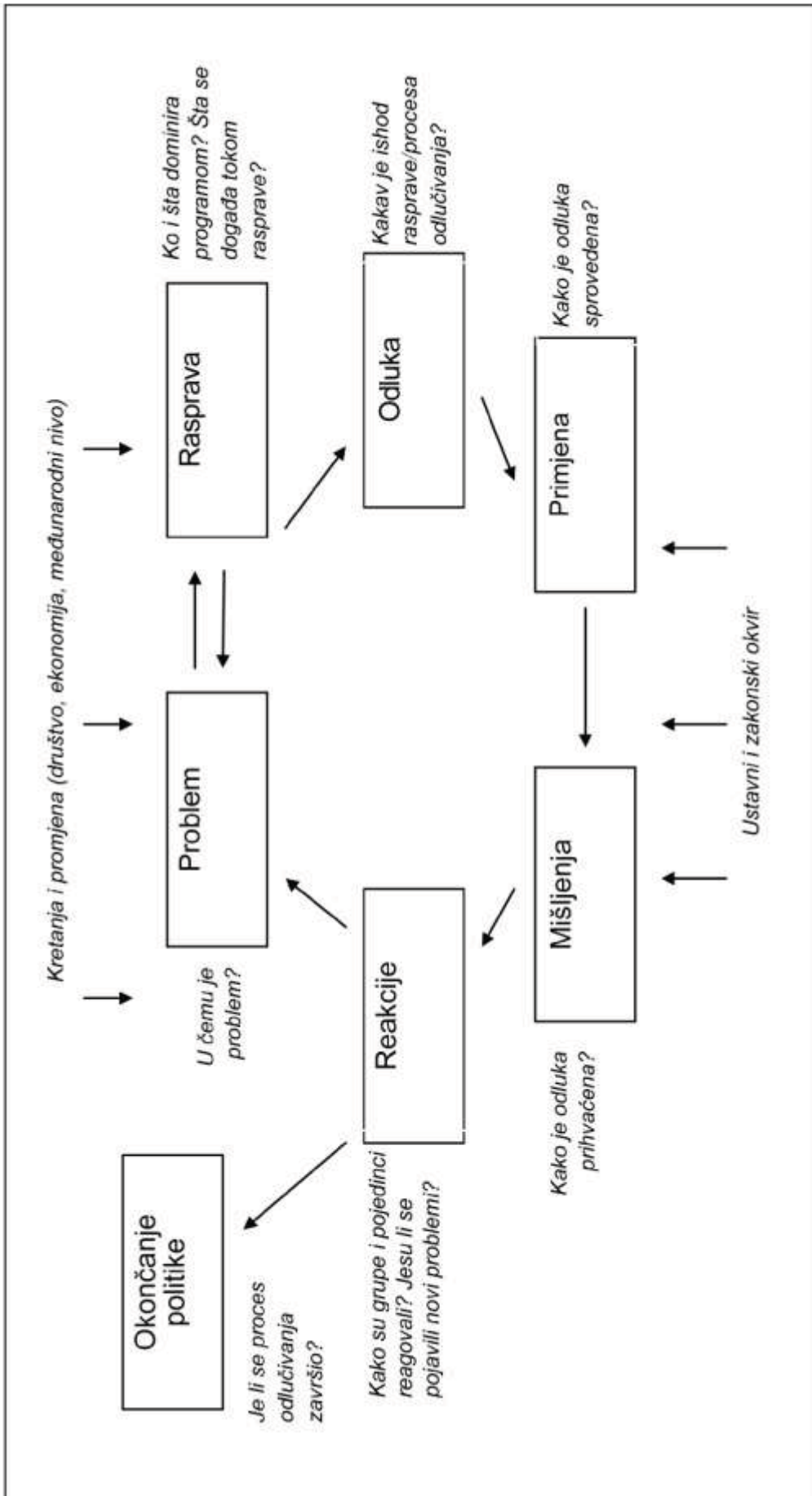
a) Šta je dobro funkcionisalo – šta se ne bi smjelo mijenjati?

b) Predlozi za poboljšanje

7. Druge napomene – šta još želim reći:

Radni list za učenike 6.1

Model političkog ciklusa: politika kao proces rješavanja problema u zajednici

Radni list za učenike 6.2

Politički ciklus – instrument za praćenje i razumijevanje procesa političkog odlučivanja

Pojmovi i osnovna pitanja <i>Prilagodi pitanja ako je potrebno</i>	Bilješke	Izvori informacija
1. Tema O kojem problemu je riječ?		
2. Problem Ko utvrđuje program? U čemu je problem? Da li se svi akteri slažu s definicijom problema?		
3. Rasprava Ko je uključen? Koji su interesi i vrijednosti aktera?		
4. Odluka Kakav je ishod? Je li nekim interesima data prednost – ili se radi o kompromisnoj odluci?		
5. Primjena Kako se sprovodi odluka? Ko je uključen ili odgovoran? Ima li problema ili sukoba?		
6. Mišljenja Koji pojedinci, akteri, grupe, itd. podržavaju ili kritikuju ishod? Koje su njihove vrijednosti, ideologije i interesi?		
7. Reakcije Kako reaguju? (pojedinačno, kolektivno?) Kojim sredstvima ostvaruju moć i pritisak?		
8. Novi problem, stari problem ili rješenje? Postoji li nova rasprava za selekciju programa? U čemu je problem? Stari ili novi? Je li odluka dovela do rješenja koje zaustavlja proces?		

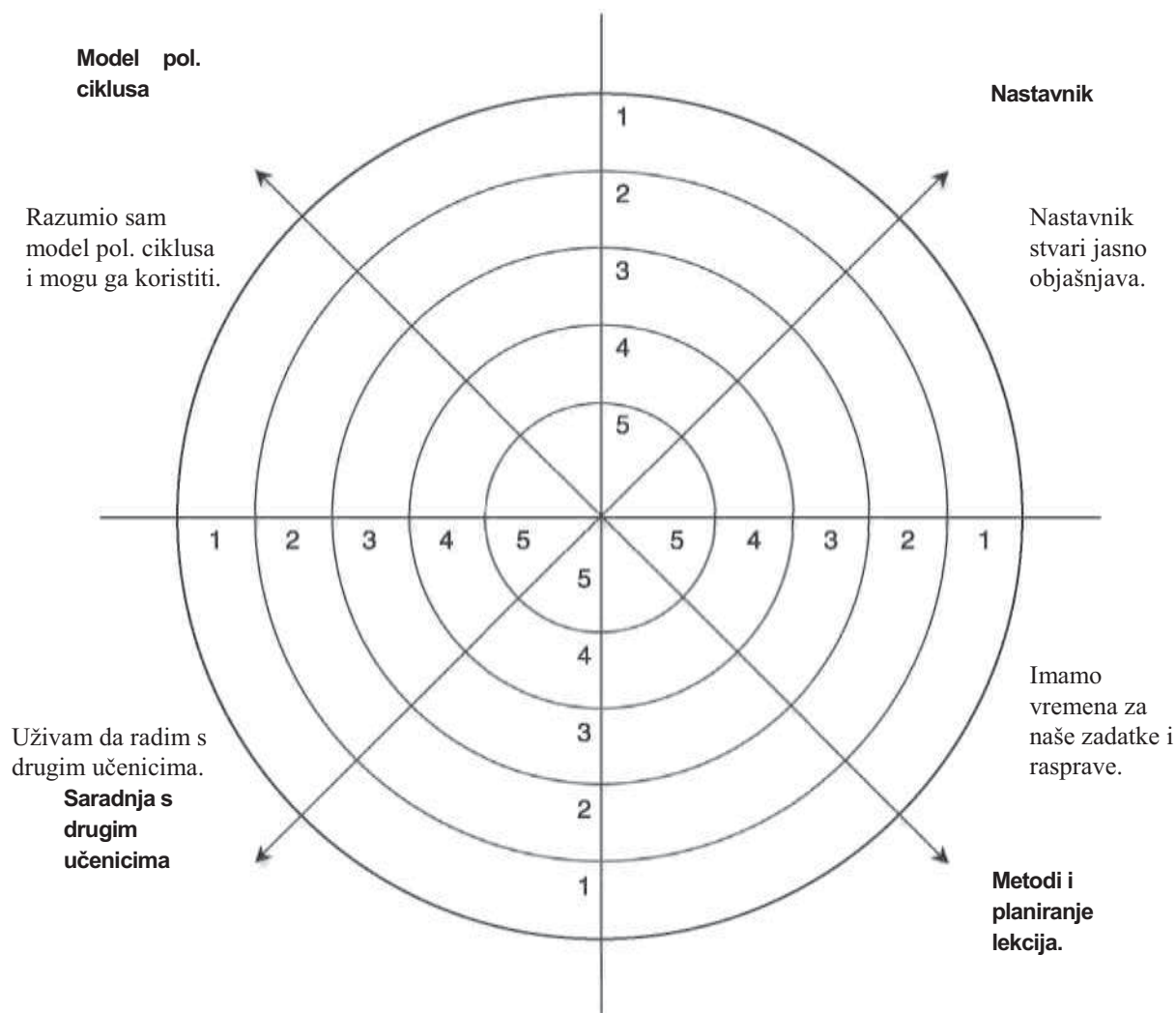
Radni list za učenike 6.3

Povratne informacije za nastavnu jedinicu „Vlast i politika”

Razred:

Datum:

1. Tabla za pikado (5:1 potpuno se slažem - 1:1 u potpunosti se protivim)

Model političkog ciklusa daje mi ideju kako da učestvujem u politici.
Imamo konstruktivnu radnu atmosferu u razredu.

Nastavnik nam dopušta slobodno izražavanje vlastitog mišljenja.
Dobro učim kada dobijamo zadatke koje sami rješavamo.

2. Moje vlastite povratne informacije

2.1 Najvažnija (najvažnije) stvar (stvari) koju sam naučio/naučila:

2.2 Šta nijesam smatrao/smatrala zanimljivim ili korisnim:

Radni list za učenike 7.1

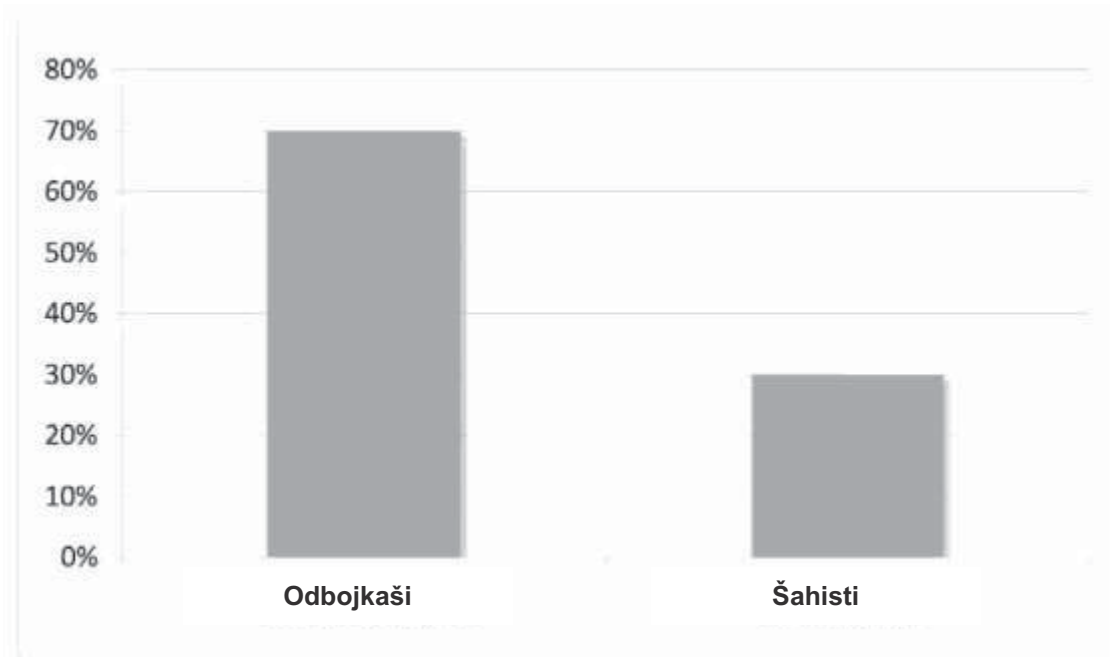
Je li vladavina većine nepravedna prema manjini? Primjer slučaja.

Jedan sportski klub ima velik broj strastvenih odbojkaša i manji broj jednako strastvenih šahista. Obje grupe učestvuju u prvenstvenim takmičenjima i uspjeli su da privuku nove članove. Svaki član plaća klubu istu svotu godišnje članarine. Jednom godišnje održava se sastanak na kojem svi članovi većinom glasova odlučuju kako koristiti taj novac. Odbojkaši imaju dugu listu zahtjeva, uključujući i redovnu nabavku novih lopti, novu sportsku odjeću za ekipu i uređivanje odbojkaškog terena. Šahistima trebaju novi materijali za uvježbavanje početnika, neke knjige i časopisi, a i veću prostoriju i više šahovskih garnitura, stolova i stolica za sve veći broj njihovih članova.

Predstavnici odbojkaša i šahista iznose svoje zahtjeve. Potom se donosi odluka većinom glasova. Svake godine šahiste nadglasaju odbojkaši. Sav novac ide na odbojkaške projekte, a šahisti moraju biti zadovoljni onim što imaju.

Šahisti postaju pomalo frustrirani i nestrpljivi. Na kraju krajeva, i njihova članarina se troši na odbojkaške projekte. Osjećaju se kao članovi drugog reda, a neki od njih su već iznijeli mišljenje o razdvajanju u dva odvojena kluba.

Većina odbojkaša odmahuje glavom. Vlast većine – to je demokratija. Ako si nadglasan, i to je dio igre. Međutim, neki odbojkaši ipak smatraju da je takvo stanovište malo pojednostavljeno i da pravedna igra podrazumijeva i uvažavanje interesa šahista. Ali kako?

Organizacija članstva u sportskom klubu – jednostavan primjer pluralizma. Pluralistička društva imaju istu vrstu organizacije koja je, naravno, mnogo složenija. Različite grupe imaju različite interese koji mogu biti konkurentni. Što je društvo složenije, to ima više mogućnosti za konkurentne interese. Demokratija i ljudska prava nude instrumente za pravedno i mirno rješavanje tih sukoba.

Primjer slučaja prilagođen iz knjige: David Miller, *Political philosophy . A very short introduction (Politička)*, Oxford, 2003., str. 5.

Radni list za učenike 7.2

Kako demokratski sistemi brinu o zaštiti manjina?

Problem uspostavljanja ravnoteže između prava većine i manjine jeste ključno pitanje na svim nivoima neke zajednice, od malih klubova do državnog nivoa. S jedne strane, u demokratiji treba poštovati volju većine. S druge strane, treba poštovati i interese manjina. Ako postoji grupa trajnih gubitnika koji smatraju da su diskriminirani, to može dovesti do ozbiljnog sukoba u zajednici.

U ustavima demokratskih zemalja obično se primjenjuju dva rješenja – oba postavljaju granice onom o čemu većina može odlučivati. Jedno je ograničavanje moći većine davanjem manjim entitetima pravo na autonomiju (savezni ili kantonalni model). Drugo rješenje je ugraditi ljudska prava kao građanska prava. Ta prava onda štite pojedince i manjinske grupe budući da ih većina mora poštovati.

1. Savezni/kantonalni model

Manjinske grupe formiraju regionalne entitete – savezne države ili kantone. SAD, Njemačka ili Belgija su primjeri saveza država, dok je Švajcarska primjer kantonalnog modela. U tim manjim jedinicama odlučuje većina, a to može uključivati pravo na nadzor nad vlastitim budžetom ili učešće u stvaranju nacionalnog zakonodavstva. Demokratski ustavi razlikuju se u opsegu autonomije koju dodjeljuju tim podjedinicama.

Ovaj pristup može se proširiti izmjenom definicije većine. Ako je za neke odluke potreban kvorum većine od više od 50–75% ili čak 100% – manjinske grupe mogu uticati na političke odluke pa čak mogu imati i pravo veta.

2. Ljudska prava kao manjinska prava

Ljudska prava funkcionišu kao manjinska prava postavljanjem granica onom o čemu može odlučivati većina. Uzmite, na primjer, članove iz **Evropske konvencije o ljudskim pravima od 4. decembra 1950.**:

Član 5. Pravo na slobodu ...

Svako ima pravo na slobodu ...

Član 14. Zabrana diskriminacije

Uživanje prava i sloboda koje su priznate u ovoj Konvenciji osiguraće se bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što je pol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno porijeklo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost.

Članovi 5. i 14. govore o dva principa ljudskih prava – slobodi i jednakosti.

Građani čija su ljudska prava u nekoj zemlji članici Savjeta Evrope povrijeđena, mogu se obratiti Evropskom sudu za ljudska prava.

Ljudska prava postaju građanska prava onda kada postanu dio ustava. U tom slučaju su ona jače zaštićena jer su postala dio pravnog sistema i odnose se samo na građane te države. U nekim zemljama ustanovljen je ustavni sud koji štiti građanska prava. Za izmjene i dopune ustava obično je potrebno više od obične većine pa manjinske grupe mogu spriječiti promjene koje bi im mogle štetiti.

Radni list za učenike 7.3

Zadatak: pisanje statuta sportskog kluba

1. Sastavi niz pravila (član 1., član 2., član 3., it. ...) koja rješavaju sljedeća pitanja:
 - Kako treba raspodijeliti sredstva između postojećih grupa?
 - Ko odlučuje o tome kako se raspodjeljuju sredstva?
 - Treba li grupama dati pravo na autonomiju?
 - Kako treba primijeniti princip nediskriminacije – da se zaštite prava i interesi većine i manjine?
 - ... *(ako želite, uključite dodatna pitanja koja smatrate važnim).*
2. Pripremite izlaganje vašeg Statuta u kojem ćete odgovoriti na ova pitanja. Napišite svoja pravila, ako je potrebno u obliku bilješki na listu papira formata A4 koji možete pričvrstiti na tabelu.
3. Ova pitanja će poslužiti kao obrazac za provjeru pomoću kojeg ćete uporediti svoje rezultate s rezultatima drugih grupa (vidi radni list za učenike 7.4).

Radni list za učenike 7.4

Evidencija o izlaganjima grupa: nacrt Statuta mikrozajednice

Upišite rezultate svoje grupe u ovaj obrazac i uključite ideje ostalih grupa u dijelu predviđenom za izlaganj

Osnovna pitanja	1. grupa	2. grupa	3. grupa	4. grupa	5. grupa	Poređenje
Raspodjela sredstava						
Ko odlučuje o raspodjeli?						
Autonomija grupa						
Princip nediskriminacije (većina/manjina)						

Ocjenjivanje nacрта statuta – osnovna pitanja

1. *Pravednost*: Da li ovaj statut pravedno rješava problem većine/manjine?
2. *Demokratija*: Da li statut vodi računa o načelu vladavine većine?
3. *Efikasnost*: Hoće li pravila za donošenje odluka glatko funkcionisati?
4. *spostavljanje ravnoteže i/ili utvrđivanje prioriteta*: Je li u statutu pronađen kompromis između različitih interesa i principa ili je data prednost jednima nad drugima?
5. ...

Kako primijeniti ova pitanja

Pokušajte naizmjenično odgovoriti na svako pitanje. Ako želite, dodajte još pitanja.

Ako odlučite da neko pitanje izostavite i stavite naglasak na ostala pitanja, obrazložite svoje razloge za to.

Zapišite svoje razloge i obrazložite ih.

Razlozi davanja ovih uputstava

Imate slobodu u oblikovanju svog mišljenja. Sloboda mišljenja i izražavanja su ljudska prava.

Iz toga slijedi da nema „pogrešnog” ili „ispravnog” mišljenja.

Da bismo jedni drugima pomogli da razumjemo naša mišljenja, moramo iznijeti svoje razloge. I tu postoje razlike u smislu kvaliteta. Neki argumenti su uvjerljiviji i pažljivije razrađeni od ostalih.

Kada učestvujemo u demokratiji, vještine pažljivog razmišljanja i dobre argumentacije vrlo su važne ako želimo da drugi ljudi podrže naše ciljeve. Zbog toga, radeći ovaj zadatak, nastojte da ih razvijete.

Radni list za učenike 8.1

Predlozi za predmet rasprave

Zadatak

1. Najprije prikupi sve ideje koje ti padnu na pamet i zabilježi ih.
2. Organizuj ideje po kategorijama.
3. Provjeri ih prema sljedećim kriterijumima:
 - a. Da li zahtijevaju izbor ili odluku?
 - b. Postoje li dobri razlozi u prilog ili protiv nekog izbora ili odluke?
 - c. Da li ti ili drugi učenici u razredu znate nešto o tom problemu?
 - d. Da li misliš da će taj problem zanimati učenike u tvom razredu?
 - e. Da li ti ili drugi učenici imate potrebne informacije, ili ih možete pribaviti? (možda znate mnogo iz svog svakodnevnog iskustva; ili možete prikupiti podatke ili izvještaje iz drugih izvora kao što su knjige, novine ili internet.)

Ako na pitanja od a.-e. odgovoriš s ne, tvoj predlog nije prihvatljiv.

4. Odaberi jednu ili dvije ideje i, ako je potrebno, prikupi materijal. Možete formulirati problem kao tvrdnju ili da/ne pitanje.
5. Stavi svoj predlog na *flip chart*-u u kategoriju kojoj pripada, zajedno s tvojim imenom. Svakako iznesi svoje rezultate prije isteka roka kako bi svi mogli pročitati tvoj doprinos.
6. Odreži donji dio ove stranice, popuni je i spremi je na mjesto koje je odredio nastavnik. Dodaj svoje materijale.
7. Pročitaj prije početka rada na lekciji šta piše na *flip chart*-u, kao i materijale drugih učenika.

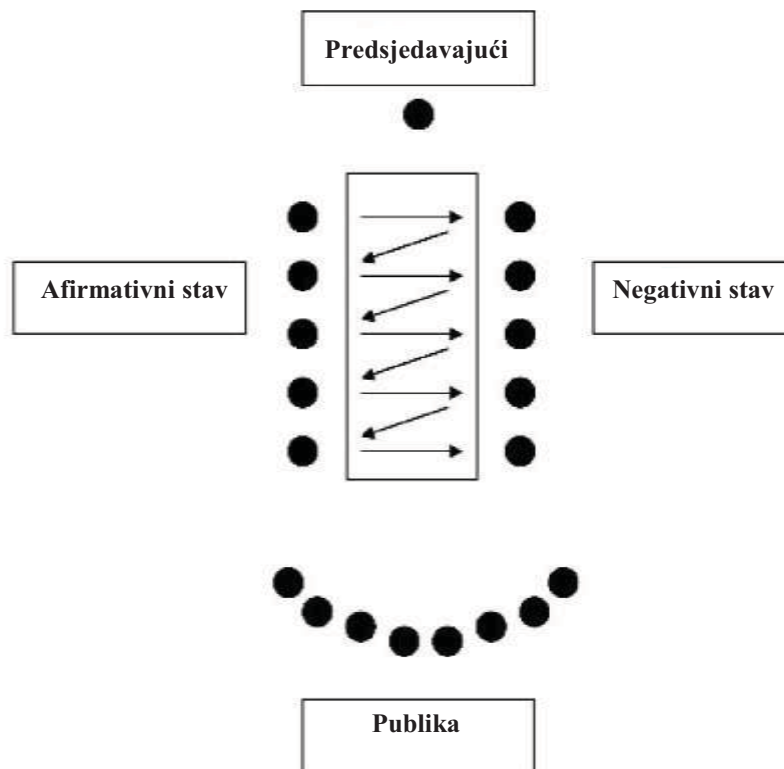
Stranica s bilješkama: Predlozi za temu o kojoj će se raspravljati		
Imena:		
Problem	Kategorija (svakodnevni život, školski život, itd.)	Materijali

Radni list za učenike 8.2

Pravila za održavanje rasprave

Način sjedenja

Predsjedavajući sjedi za čelnim stolom. Dvije strane koje učestvuju u raspravi sjede jedna nasuprot drugoj. Publika sjedi na izvjesnoj udaljenosti od stola, ali tako da može vidjeti obje strane. Ako je potrebno, dodatne stolice za publiku treba složiti u nekoliko redova, ali ne iza jedne od strana koje učestvuju u raspravi.

Redoslijed govornika

Strelice pokazuju redoslijed govornika u prvom krugu rasprave. U drugom krugu, redoslijed je obrnut, nakon što je prvi govornik afirmativne strane govorio. Zadnju riječ ima govornik strane koja ima negativan stav prema temi; tim može da izabere člana da dâ tu izjavu – ali ne njihov prvi govornik, jer bi mu to dalo blok od dvije minute vremena što ne bi bilo pravedno prema drugom timu.

Pravila za vođenje rasprave

1. Prvi govornik strane koja se pozitivno izjašnjava o temi, koji sjedi pored predsjedavajućeg, započinje. Zatim, kao što pokazuju strelice na dijagramu, odgovara prvi govornik strane koja ima negativan stav prema temi. Na taj način naizmjenično govore govornici objiju strana. Nakon što je govorio posljednji govornik strane koja je protiv teme, počinje drugi krug rasprave, ovog puta obrnutim redoslijedom.
2. Nakon što je govorio prvi govornik strane koja se pozitivno izjašnjava o temi, govornik strane koja ima negativan stav (ali ne njihov prvi govornik) ima zadnju riječ.
3. Redoslijed govornika ne smije se mijenjati.
4. Svaki govornik ima na raspolaganju maksimalno jedan minut. Predsjedavajući pažljivo kontrolira vrijeme. Daje znak kada govorniku preostaje 10 sekundi, a nakon što istekne vrijeme, govornik može završiti rečenicu i mora stati. Neiskorišćeno vrijeme se ne može prenijeti na drugog govornika.
5. Zabranjeno je prekidati govornika.
6. Publika ne smije učestvovati u raspravi.
7. Nakon rasprave, publika (gledaoci) ima pet minuta za razmjenu utisaka i mišljenja. Potom se glasa dizanjem ruku.
8. Kod glasanja se sabiraju glasovi za i protiv. Pobjeđuje većina.

Savjeti za govornike strana koje učestvuju u raspravi

1. Uz izuzetak prvog govornika strane koja se potvrdno izjašnjava o temi, iskoristite otprilike prvu polovinu svoje izjave za pobijanje argumenta druge strane i potom predstavite svoj novi argument.
2. (Za prve govornike) Iznesite svoje stanovište – kažite kakvu odluku želite da čujete.
3. Kada se pripremate za raspravu, najprije napravite listu svih ideja. Zatim odlučite kojim redoslijedom želite iznositi svoje stavove i dodijelite ih jednom govorniku. Počnite i završite s izrazito jakim i upečatljivim argumentom (vidi radni list za učenike 8.2).
4. Možete ponoviti ili varirati ključni argument kako bi ga svi upamtili.
5. Zadnji govornici moraju sažeti argumente njihove strane, naglašavajući tri ili četiri tačke. Šta slušaoci treba da zapamte nakon rasprave? Ako se rasprava vodi o odluci koju je potrebno donijeti, nastojte da bude jasan apel koji upućujete slušaocima kad budu poslije rasprave glasali.
6. Govorite slobodno. Nemojte čitati svoju izjavu iz bilješki, već nastojte uspostaviti kontakt pogledom s protivnicima i slušaocima.
7. Prema protivnicima se ophodite s poštovanjem. Nikada nemojte vrijeđati govornika već se bavite njegovim argumentima.

Savjeti za slušaoce (vidi radni list za učenike 8.5)

1. Prije rasprave pokušajte pretpostaviti koje će argumente obje strane iznijeti. To će vam dati potreban referentni okvir dok slušate raspravu.
2. Bilježite argumente objiju strana – ako je moguće, jednom rečenicom.
3. Povežite argumente s navodima pobijanja uz pomoć linija i strelica i upišite komentar. Koji vas je argument uvjerio? (korake 2 i 3 može podijeliti nekoliko slušalaca).
4. Naznačite koji vas se argument posebno dojmio.
5. Nakon rasprave, razmijenite rezultate unutar svoje grupe. Potom glasajte o predlozima objiju strana.

Radni list za učenike 8.3

Plan za timove koji učestvuju u raspravi

Ime govornika <i>Molimo da se držite redoslijeda iz dijagrama u radnom listu 8.2</i>	Argument	Bilješke
1.	<i>Preporuka: iznesite svoj predlog</i>	
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10. *	<i>Završna riječ (sažimanje ključnih tačaka)</i>	

*Završna riječ - govornici

Prvi govornik strane koja podržava temu ima završnu riječ (vidi dijagram u radnom listu 8.2).

Potom slijedi govornik strane koja ne podržava stav. Tim bira člana koji će to učiniti, ali ne njihovog prvog govornika, jer bi taj na taj način dobio blok od dvije minute, a to bi bilo nepravедno prema drugom timu.

Radni list za učenike 8.4

Plan za predsjedavajućeg

Zadatak prvog predsjedavajućeg – predsjedavanje raspravom

Predsjedavajući vodi raspravu i nadzire da li učesnici u raspravi poštuju pravila (vidi radni list za učenike 8.2) i da li se dobronamjerno i s poštovanjem odnose jedan prema drugome. Predsjedavajući je neutralan i ne pokazuje sklonost ni prema jednom debatnom timu.

Predsjedavajući prvenstveno mjeri vrijeme. Niti jedan govornik ne smije govoriti duže od jednog minuta. To u praksi znači da nakon što je minut istekao govornik može završiti svoju zadnju rečenicu i potom stati. Ako je potrebno, predsjedavajući uljudno, ali odlučno, prekida govornika i daje riječ sljedećem govorniku drugog tima.

Oprema

Štoperica ili sat koji tačno pokazuje sekunde. Mobilni telefoni takođe imaju funkciju štoperice.

Papir za bilješke i olovka.

Žuti i crveni komad papira ili kartona veličine A7.

Dodatni radni listovi 8.2, 8.5.

Zadatak predsjedavajućeg tokom rasprave

1. Otvara raspravu:

- Zaželi dobrodošlicu timovima, slušaocima i reporterima.
- Daje kratak prikaz rasprave, bez pojedinosti koje bi mogle pomoći jednoj od strana.
- Podsjeća timove na: korektno postupanje, poštovanje pravila.
- Objašnjava pravila oko mjerenja vremena: nakon 50 sekundi predsjedavajući daje znak.
- Nakon jedne minute predsjedavajući zaustavlja govornika - kako bi osigurao pravičnost.

2. Tokom rasprave:

- Predsjedavajući samo sluša raspravu.
- Predsjedavajući prati vrijeme govorenja i nakon 50 sekundi daje znak. (Često je to jedino što predsjedavajući treba da čini).
- Predsjedavajući interveniše ako govornici prekorače dodijeljeno vrijeme od jednog minuta.
- Predsjedavajući interveniše ako sudionici u raspravi ili neko od slušalaca na bilo koji način prekida govornika.
- U vrlo ozbiljnim slučajevima lošeg ili nekorektnog ponašanja, predsjedavajući pokazuje govorniku žuti ili/i crveni karton. Crveni karton znači da govornik mora napustiti raspravu.

3. Nakon rasprave:

- Predsjedavajući objavljuje da je rasprava završena.
- Predsjedavajući zahvaljuje učesnicima u raspravi i auditorijumu.

Uloga predsjedavajućeg nakon rasprave

Nakon rasprave slušaoci (publika) vode kratak razgovor osvrćući se na raspravu (pet minuta) i potom glasaju o tome koja je strana iznijela uvjerljivije argumente.

Drugi zadatak predsjedavajućeg – voditi postupak glasanja i razgovor o raspravi*1. Razgovor koji slijedi poslije rasprave*

- Predsjedavajući najavljuje da slušaoci imaju na raspolaganju pet minuta tokom kojih mogu razmijeniti svoje mišljenje o raspravi. Stolica su sada presložene u krug ili veliki polukrug kako bi svi učenici vidjeli jedan drugog.
- Svaki slušalac je tokom rasprave pravio bilješke i razmišljao o tome koji tim je uvjerljiviji. Predsjedavajući traži dizanje ruku – provjera načina glasanja.
- Riječ uzimaju učenici koji imaju različita gledišta. Predsjedavajući ih moli da razmijene mišljenja na isti način kako su to činili učesnici u raspravi, jer nema mnogo vremena.
- Nakon pet minuta predsjedavajući objavljuje kraj razgovora.

2. Glasanje

- Predsjedavajući najavljuje glasanje. Ponavlja problem i pitanje o kojem se glasa: koji vas je tim uspješnije uvjerio – onaj koji zagovara temu ili onaj koji je bio protiv? U ovom trenutku više nije dozvoljeno razgovarati. Predsjedavajući moli jednog učenika da rezultate glasanja zabilježi na tablu ili *flip chart*.
- Predsjedavajući najprije traži da dignu ruke učenici koje je uvjerila strana koja je podržala temu. Izbroji glasove i potom na isti način vodi glasanje o suprotnoj strani.
- Na kraju se prozivaju i broje suzdržani – oni koji nijesu glasali ni za jedan tim.
- Predsjedavajući čita rezultat glasanja, ali ga ne komentariše. Zahvaljuje slušaocima na razgovoru i glasanju i zaključuje raspravu.

Radni list za učenike 8.5

Zapisnik za slušaoce

1. Izlaganje ideja: kakve argumente očekujemo?		
Tim koji podržava	Tim koji ne podržava	Bilješke
2. Zapisnik s rasprave		
Tim koji podržava	Tim koji ne podržava	Bilješke
3. Moj glas (navesti razloge)		

Radni list za učenike 8.6

Radni list za pisce vijesti s rasprave

Zadatak

Učenici se dijele u tri tima.

Napiši izvještaj s rasprave i predstavi svoj članak na sljedećem času. Izloži po mogućnosti dva ili tri primjerka na zid učionice.

Svaki tim radi za drugu vrstu novina/časopisa:

- tabloid;
- kvalitetne novine;
- časopis za mlade.

Profil triju različitih novina – šta čitaoci očekuju

Postoje neka opšta pravila o tome kako napisati dobar članak - vidi radni list za učenike 9.1.

Međutim, svaka novina obraća se drugačijim čitaocima pa bi vaš članak trebalo da se sviđi vašoj ciljnoj grupi ako želite da čitaoci kupuju novinu od koje živite. To znači, da će vaši članci biti sasvim drugačiji usprkos činjenici da pišete o istoj raspravi. Pogledajte kako je to učinjeno u stvarnim novinama.

Vrsta novine	Šta čitaoci očekuju				
	*** prioritet / ** važno / * poželjno				
	Zabava	Slike	Informacije (problem i argumenti)	Stavovi mladih	„lična nota”
Tabloid	*	...
Kvalitetne novine	*	*	*
Časopis za mlade	*

Radni materijal za učenike 9.1 Izrada zidnih novina – izvršiti odabir

Uputstva

Izradićete svoje vlastite zidne novine. Pripremite se razmišljajući o svojim idejama. Koje priče, članke i slike predlažete? Iznesite svoje razloge jer će vam to pomoći kada budete razgovarali o svom konačnom izboru.

Pitanja koja treba uzeti u obzir (kriterijumi)	Vaši predlozi	Vaši razlozi
<p>1. Vrijedno objavljivanja Zbog čega je priča važna?</p>	1. Uvodna priča?	
<p>Da li priča sadrži važne ili ključne informacije koje vaši čitaoci treba da znaju.</p> <p>2. Uvodna priča Uvodna priča treba da upada u oči kako bi privukao potencijalne čitaoce. Možete je „pojačati“ slikom?</p>	2. Druge priče?	
<p>3. Fotografije Razmislite o slici s podtekstom umjesto priče.</p>	3. Uvodna priča (komentar) – o čemu?	
<p>4. Ravnoteža sadržaja Primjeri: Poznato/nepoznato pozitivno/negativno najnovije vijesti/“od interesa za građane” priče o uspjehu/ priče o sukobu</p>	4. Fotografije – kojih priča?	
	5. Priče i teme manje važnosti – šta se može izbaciti?	

Na osnovu: Center for Media Literacy (2005), *Five Key Questions That Can Change the World, Lesson 1c*, p. 21 Centar za medijsku pismenost (2005.), *Pet ključnih pitanja koja mogu promijeniti svijet, Lekcija 1c*, str. 21 (prilagođeno); www.medialit.org.

Radni list za učenike 9.2

Savjeti za izradu zidnih novina

Dodijelite sljedeće zadatke članovima tima (vidi bilješke o načinu izvještavanja u nastavku):

- glavni urednik koji vodi sastanak;
- Kontrolor vremena koji nadzire proizvodnju zidnih novina;
- reporter koji na plenarnom dijelu časa objašnjava vaše odluke.

Predlog redoslijeda:

1. Usvojite ili izmijenite ovaj predlog redoslijeda.
2. Raspravite i odlučite koje ćete teme izabrati – ili izbaciti (Radni list za učenike 9.1).
3. Dodijelite istraživački zadatak i/ili zadatak pisanja svakom članu tima. Dogovorite redoslijed izvršavanja zadataka.
4. Obavite poslove oko sastavljanja priče – istraživanje, pisanje, prikupljanje materijala i slike.
5. Složite zidne novine.
6. Izložite ih u učionici.

Bilješke o načinu izvještavanja

Glavni urednik

Predsjedavaš razgovorima i donošenju odluka u svom timu.

Provjeri da li svi imaju priliku da s timom podijele svoje ideje i razmišljanja. Interveniši kad nekoga ne slušaju.

Predloži koje bi priče trebalo uključiti u zidne novine.

Prati da li tim marljivo radi. Predloži redoslijed koji je ostvarljiv jer ostavlja dovoljno vremena za osnovne stvari – skupljanje informacija i pisanje.

Kontrolor vremena

Nadzireš raspored proizvodnje zidnih novina.

Ako utvrdiš da tim kasni i da će imati problema oko završavanja zadatka, razgovaraj s članovima tima i obavijesti glavnog urednika.

Predloži šta tim treba da učini da bi završio na vrijeme.

Reporter

U sljedećoj lekciji ukratko objasni drugim timovima razloge zbog kojih ste učinili sljedeće:

- izabrali neku temu za uvodnu priču;
- koje ste druge teme namjeravali da uključite i zbog čega ste na kraju od njih odustali;
- zašto ste izabrali fotografije;
- sva ostala pitanja o kojima je tvoj tim raspravljao.

Radni list za učenike 9.3

Savjeti za pisanje dobre novinarske priče

Prije nego što započneš pisati

Razmisli o svrsi svoje priče: ako se radi o novinarskoj priči, to će najvjerojatnije biti informisanje čitalaca. Sprovedi istraživanje i intervjuje i nemoj zaboraviti da praviš bilješke i zapišeš korisne izjave.

Dok pišeš

Upotrebljavaj glagole koji izražavaju radnju da pokažeš šta se zaista događa.

Najprije iznesi zaista zanimljive informacije. Slijedi sljedeći okvir:

Prvi odlomak

Pokušaj privući čitaoca pa započni s nekom smiješnom, mudrom ili iznenađujućom konstatacijom. Slijedi raznolikost – pokušaj započeti članak pitanjem ili provokativnom izjavom. U prvaj ili u prve dvije rečenice reci ko, šta, kada, gdje i zašto.

Drugi/treći/četvrti odlomak

Daj čitaocu pojedinosti proširivanjem odgovora na gore spomenutih pet pitanja:

- Ko je uključen?
- Šta se dogodilo?
- Gdje se dogodilo?
- Kada se dogodilo?
- Zašto se dogodilo?

Uključi jednu ili dvije izjave ljudi koje si intervjuisao. Piši u trećem licu (on, ona, ono ili oni). Ne zaboravi sačuvati objektivnost i nemoj nikada otvoreno iznositi svoje mišljenje. Upotrijebi znake navoda kada iznosiš tuđa mišljenja.

Zadnji odlomak

Zaokruži priču i nemoj ostaviti čitaoca u neizvjesnosti. Pokušaj završiti nekim citatom, izrekom koja se lako pamti ili lijepim završetkom.

(skraćeno)

Izvor: *Media Awareness Network*

Izvorni dokument: Plan časa, Dnevni reporter

Autor: Ginie Waller

www.media-awareness.ca